

INSOLVENSSIOIKEUS

Yritysjuridiikka, insolvenssioikeuden
kurssityö

Laatija:
Janne Bragge
512549

Ohjaaja:
Anu Lähteenmäki-Uutela
Yliopistonlehtori

15.12.2017
Pori

Sisällysluettelo

1	KIRJAREFERAATTI – LUOTTO-OIKEUS, MARJA-LEENA NIEMI.....	4
1.1	Johdatus luotto-oikeuteen.....	4
1.1.1	Luottosuhde sopimussuhteena	5
1.1.2	Luottosuhteen oikeudellinen säätely.....	7
1.2	Luottotiedot luotonannon ohjauskeinona	8
1.3	Luottosopimuksen vaiheet	8
1.3.1	Luoton markkinointi	9
1.3.2	Luottoneuvottelut.....	10
1.3.3	Luottosopimuksista päättäminen	11
1.3.4	Luottosopimuksen siirtäminen kolmannelle.....	12
1.3.5	Väitesuoja	12
1.4	Luotonannon instrumentit	12
1.4.1	Velkakirja.....	13
1.4.2	Osamaksuluotto ja osamaksukauppa	13
1.4.3	Luottokortti	14
1.4.4	Pikaluotto	14
1.4.5	Yrityksen rahoitusinstrumentit	15
1.5	Luoton hinta	15
1.6	Luoton erääntyminen	17
1.7	Saatava vapaaehtoisessa perinnässä.....	18
1.8	Saatava oikeudellisessä perinnässä	20
1.9	Saatava insolvenssimenettelyissä.....	21
1.9.1	Saatava konkurssissa.....	22
1.9.2	Saatava yrityksen saneerauksessa.....	23
1.9.3	Saatava yksityishenkilön velkajärjestelyssä	24
1.9.4	Saatava ulosotossa	25
2	INSOLVENSSIOIKEUDELLISET ARTIKKELIT.....	27
2.1	Pelko ohjaa velkojen maksuun.....	27
2.2	Pohjalta putkeen	28
2.3	Avi: Osa perintätoimistoista rikkoo lakia toiminnassaan.....	29
2.4	Konkurssi on miljoonan alku	29
2.5	Vippaaja haastaa pankit.....	31
2.6	Lupa painaa rahaa	32
2.7	Työ oli viedä sokealta asunnon alta	33
2.8	Melkein joka kymmenes suomalainen on ulosotossa – Talouden käänne parempaan ei näy vielä.....	34

2.9 Romahtaako ulosoton tulos	35
2.10 Ulosoton tuloksen arviointi haastavaa.....	36
LÄHTEET	37

1 KIRJAREFERAATTI – LUOTTO-OIKEUS, MARJA-LEENA NIEMI

1.1 Johdatus luotto-oikeuteen

Luotto-oikeus ei muodosta omaa erillistä oikeusala jaottelun mukaista oikeudenalaa vaan ulottuu useille oikeusalasystematiikan mukaisille oikeudenaloille. Luotto-oikeus koostuu oikeusnormeista, jotka sääntelevät luottosuhdetta sen eri vaiheissa. Luotto-oikeudella on yhteys velvoiteoikeuteen. Luottosopimuksella perustetaan luotto- eli velkasuhde kahden eri oikeussubjektin välille. Velkasuhde ei aina perustu luottosopimukseen, vaan voi olla seurausta lakiin perustuvasta vahingonkorvaussaatavasta, vuokratelkasaatavasta tai julkisoikeudellisesta saatavasta. Velkasuhteen osapuolia kutsutaan velalliseksi, jolla on velvoite velan suorittamiseen ja velkojaksi, jolla on saamisoikeus velallisen velasta. Velvoiteoikeus voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen: sopimusoikeuteen, vahingonkorvausoikeuteen ja perusteettoman edun palautukseen liittyviin sääntöihin.

Velvoiteoikeus liittyy luotto-oikeuden myös esineoikeuteen. Velallinen on voinut perustaa panttioikeuden velkojalle panttaamalla vakuuden velkansa maksamisen vakuudeksi. Liityntä prosessioikeuteen voi muodostua velkojan velkomisoikeuteen kuuluvana lainkäyttönä tuomioistuinprosessissa tai viranomaistoimin täytäntöönpantavassa ulosottomenettelyssä, taikka velallisen maksukyvyttömyyteen liittyvänä insolvenssioikeudellisena menettelynä.

Luotto-oikeuden yhteys sopimusoikeuteen liittyy sen sopimusperusteisuuteen. Sopimuksen syntyminen voi tapahtua oikeustoimilain yleismääritelmän mukaan kahden oikeustoimen yhtymisenä, kuten tarjous-vastaus menettely ja vakioehtoihin perustuva sopimus. Luottosopimuksessa noudatetaan sopimuksen oikeudellisen sisällön osalta sopimusoikeuden yleisiä oppeja ja oikeusperiaatteita. Sopimuksen syntyvät ovat niin moninaisia, ettei mitään kattavaa sopimuksen määritelmää sitovuuden näkökulmasta pystytä esittämään. Sitovuuden määrittämisen vaikeutena on se, että sopimusoikeudellista sääntelyä joudutaan soveltamaan niin erilaisissa sopimus- ja toimintaympäristöissä. Sopimusvastuiden määrittämisen kannalta on kuitenkin tärkeää selvittää mistä lähtien ja minkä sisältöisenä sopimuksen katsotaan sitovan sen osapuolia.

Luotto-oikeuden oikeusongelmat liittyvät yleensä sopimuksen syntymiseen, luoton ehtojen merkitykseen ja tulkintaan, sopimuksen sisällön myöhempään muuttamiseen ja sopimusosapuolten sopimusrikkomusten seuraamuksiin. **Luotto-oikeuden oikeustapakset ovat mielenkiintoisia tulkinnan kohteita, sillä luotto-oikeuden moninaisuuden ansiosta tulkitseminen vaatii monipuolista juridista osaamista useilta oikeuden aloilta.**

1.1.1 Luottosuhde sopimussuhteena

Luottosuhde on oikeudellinen suhde, josta normituksen avulla muodostuu osapuolille tietty oikeudellinen asema. Luottosuhteen sopimusosapuolia ovat luotonantaja ja luotonsaaja, tai kuten aikaisemmin todettiin velkoja ja velallinen. Tämän lisäksi luottosuhteen osapuoliin voi kuulua myös takausten, vakuuden tai vakuutuksen antajia. Luottosuhde on sopimussuhteena kaksipuolinen oikeustoimi, jonka avulla voidaan perustaa, muuttaa ja lakkauttaa oikeuksia ja velvollisuuksia. Sopimuksen kaksipuolisuuden takia oikeustoimi edellyttää molempien osapuolten myötävaikutusta ja tahdonilmaisua.

1.1.1.1 Sopimusvapaus

Suomen oikeusjärjestelmässä on omaksuttu sopimusvapauden ja muotovapauden periaate. Sopimusvapauden periaate tarkoittaa sitä, että sopimuksia voidaan tehdä, mistä asiasta tahansa, joka ei ole erikseen kiellettyä eikä sopimusten tarvitse olla määrämuotoisia, mikäli laki ei näin erikseen velvoita. Määrämuotoa koskevat määräykset koskevat vain harvoja sopimustyyppisiä kuten kiinteistön kauppaa. Sopimussidonnaisuus on tärkeä elementti sopimusvapaudessa. Sopijapuolella on vapaus sitoutua harkitsemaansa sopimukseen ja kantaa siitä koituvan riskin. **Tämä voi vaikuttaa siltä, että suomalainen oikeusperinne on tältä osin hyvin vapaa. Tarkemmin mietittynä peruseriaate on haluttu pitää vapaana, jota on rajoitettu tarpeellisilta osin.**

Luottosopimus voi olla muodoltaan vapaamuotoinen, ja se voidaan tehdä suullisestikin. Todistamisen varmentamiseksi luottosopimus tehdään usein kuitenkin kirjallisesti. Muotovaatimuksia kuitenkin on sisällytetty esimerkiksi elinkeinoharjoittajan ja kuluttajan välisiin kuluttajan luottoihin, joista on sovittava kuluttajansuojalain 7:17 mukaan kirjallisesti. Sopimuksen solmimista on kuitenkin helpotettu tekniikan kehittymisen myötä ja sopimus voidaan tehdä myös sähköisesti, kunhan kuluttajalla on mahdollisuus tallentaa ja toisintaa sopimuksen muuttumattomana. **Käytännössä riitatilanteita voi syntyä, mikäli osapuolet vetoavat sopimuksen muuttuneen tallentamisen jälkeen. Tällöin tallentamiseen käytetty tekniset ratkaisut nousevat keskiöön.**

1.1.1.2 Lojaliteettivelvollisuus

Lojaliteettiperiaate on vahvistunut yhdeksi sopimusoikeuden kantavaksi periaatteeksi. Sillä tarkoitetaan tietyissä määrin vastapuolen eduista huolehtimisvelvollisuutta.

Lojallisuusvaatimuksessa korostuvat ajatukset siitä, että sopimus on aina molempia hyödyttävä instrumentti. Sopimussuhde perustuu osapuolten väliselle vastavuoroisuudelle ja osapuolilla on siten moraalinen vastuu myös toisen edun huomioon ottamisesta.

Periaatteenpohjalta lakiin on kirjattu tiettyjä tiedonanto-, reklamaatio-, sekä yleisiä myötävaikutusvelvollisuuksia. Periaate ei saa aikaan tarkasti rajautuvia oikeustositseikka - oikeusseuraamus - relaatioita eikä lojaliteettivelvollisuuden rikkomiseen liitty nime-nomaisia sanktioita. Periaatteen perusteella voidaan kuitenkin perustella ratkaisuja ko-konaisharkintaa käyttäen. Lojaliteettivelvoitteen rikkomiset liittyvät usein sopimusrik-komustilanteisiin, ja tällöin kysymykset koskevat erityisesti reklamaatio- ja vahin-gonkorvausvelvollisuuta.

1.1.1.3 Selonottovelvollisuus

Selonottovelvollisuus on huolellisuusperiaate, jossa on kysymys hyvän toimintatavan ja asianmukaisen varovaisuuden mukaisesta, ennakolta tapahtuvasta tiedon keräämiseen ja analysoimiseen liittyvästä huolellisuusvelvollisuudesta. Luoton myöntämisen tilan-teessa selonottovelvollisuus ilmenee luottoa myöntävän velvollisuutena toimia huolellis-esti ja ohjeiden mukaisesti, ettei tämä aiheuta toimillaan vahinko luottolaitokselle. Selonottovelvollisuuden laajuus riippuu taloudellisen transaktion suuruudesta. Kulutta-jille luottoa myöntäessä luotonantajien luottoriskien hallintaan kuuluu luotonhakijan maksukyvyn arvioiminen. Arviointi tulee tehdä kuluttajan tuloja ja muita taloudellisia olosuhteita koskevien riittävien tietojen perusteella.

Luotonhakijan osalta selonottovelvollisuudessa on kyse henkilölle asetettavasta sopi-musvastuuseen liittyvästä huolellisuusvelvollisuudesta ja asianmukaisesta varovaisuud-esta. Selonottovelvollisuuden laiminlyönti voi estää mahdollisuuden vedota vilpittömään mieleen. **Selonottovelvollisuudessa on huomioitu luotonmyöntäjän vahvempi asema sopimussuhteessa, jolloin luotonmyöntäjän velvollisuudet ovat suuremmat kuin luotonot-tajan. On myös huomattava selonottovelvollisuuden olevan kolmiosainen: luottolaitos, luotonmyöntäjä ja luotonhakija. Näin ollen luottolaitoksen työntekijälle löytyy hu-olellisuusvelvollisuus luottolaitokseen eli työnantajaansa. Tämä pohjautuu käytäntöön, sillä luottosuhteen syntymisessä vain pieni joukko luottolaitoksen työntekijöitä on tietoisia luottoneuvotteluista salaussäädösten takia. Näin ollen vastuuta koko luotto-laitokselle on hankala perustella, mikäli ongelma ei ole aiheutunut luottolaitoksen pros-esseihin liittyvistä syistä.**

1.1.1.4 Tiedonantovelvollisuus

Sopimuksen tekemiseen liittyy yleinen tiedonantovelvollisuus. Sen laajuutta ja sisältöä arvioitaessa on otettava huomioon sopimustyyppi, sopimuksen osapuolet ja sopimuksen syntymisen tapa. Tiedonantovelvollisuudella sopimussuhteessa tarkoitetaan sopimusosapuolten velvollisuutta antaa sekä sopimusta koskevia ja siihen liittyviä tietoja, niin positiivisista kuin negatiivisista seikoista. Tiedonantovelvollisuus on lojaliteettivelvoitetta konkreettisempi, sillä se edellyttää tiedon siirtymistä tiedollisesti ylivermaisemmalta osapuolelta heikommalle osapuolelle. Tiedonantovelvollisuus ei pääty sopimuksen teko hetkeen vaan tiedot on annettava toiselle osapuolelle myös sopimuksen kestäessä. Toiselle osapuolelle on annettava tiedot seikoista, joilla on tälle olennainen merkitys ja joiden voidaan olettaa vaikuttavan sopimuksen teko päätökseen tai sopimuksen velvollisuuksien täyttämiseen.

1.1.2 Luottosuhteen oikeudellinen säätely

Luottosuhteen säätely jakautuu useisiin eri lakeihin. Oikeudelliseen tulkintaan sisältyy, että oikeudellista ratkaisua määriteltäessä huomioidaan lainsäädännön lisäksi myös tuomioistuinratkaisuihin perustuva oikeuskäytäntö, joista merkityksellisempiä ovat ennakkopäätökset eli prejudikaatit. **Tuomioistuinratkaisuihin vaikuttaa varsinkin tulkintatilanteissa lainvalmisteluun liittyvät hallituksen esitykset.**

Luottosuhde on kahdenvälinen – velallinen ja velkoja, vaiheittain etenevä oikeudellinen ja reaalitaloudellinen sopimussuhde, jossa sopimustahot oikeustoimessa määritetyillä tahdonilmaisilla sitoutuvat kyseiseen varallisuus oikeudelliseen sopimussuhteeseen.

Luottosuhdetta säätelevät muun muassa seuraavat lait;

- Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (lyh. OikTL)
- Velkakirjalaki (VKL)
- Kauppalaki (KL)
- Kuluttajansuojalaki (KSL)
- Laki osamaksukaupasta (OsamKL)
- Maksupalvelulaki (MaksupalveluL)
- Korkolaki (KorkoL)
- Laki saatavien perinnästä (PerintäL)
- Luottolaitoslaki (LLL)

- Laki eräiden luotonantajien rekisteröinnistä

1.2 Luottotiedot luotonannon ohjauskeinona

Luotonhakijan luottotietojen tarkistaminen on yksi luottoriskien hallintaan liittyvä toimenpide. Luottopolitiikka on yrityksen sisäinen sopimus, miten luottokelpoisuutta arvioidaan, mitä luotonvalvonnalla tavoitellaan ja miten yrityksessä luottoriskejä hallitaan. Luottoriski muodostuu luotonhakijasta, luoton määrästä, luotonsaajan toimialasta, luottokelpoisuudesta ja vakuudesta.

Luottotietotoiminnan alkuperäisenä tavoite on velkojen varoittaminen luotonannosta sellaisille, joiden kykyä luoton takaisinmaksamiseen voidaan epäillä aiemman maksukäyttäytymisen vuoksi. Luottotietojen tarkastaminen palvelee myös velallisen etuja, sillä puhtaat ilman epäedullisia merkintöjä sisältävät luottotiedot helpottavat luotonsaantia ja luottotietomerkinnät rajoittavat epätervettä velkaantumista. Luottotiedoilla tarkoitetaan tietoja, jotka kuvaavat luonnollisen henkilön tai yrityksen maksukykyä tai maksuhalukkuutta, taikka jotka muulla tavalla kuvaavat henkilön tai yrityksen kykyä vastata sitoutumuksistaan (LTL 3.1§).

Luottotietotoimintaa säätelee luottotietolaki (LTL). Lakia sovelletaan sekä yrityksiä että luonnollisia henkilöitä koskevien luottotietojen käsittelyyn. Luottotietolaissa määritellään luottotietorekisterien tietosisältö ja tietojen säilyttämisaajat. Luottotietorekisteriin tehtäviä merkintöjä kutsutaan maksuhäiriötiedoiksi tai maksuhäiriömerkinnöiksi. Luottotietorekisteriin tehtävä merkintä ei ole ajallisesti pysyvä, vaan luottotietolaissa määritellään maksuhäiriömerkintöjen vanhenemisajat. Vanhenemisaika vaihtelee pääsääntöisesti kahdesta viiteen vuoteen. Luottotiedot ovat henkilötietoja, jotka muodostavat henkilörekisterin, jota säädellään henkilötietolaissa. Henkilötietolaissa määritellään henkilötietojen käsittelyn lailliset perusteet ja yleiset velvoitteet, jotka on otettava huomioon henkilötietojen käsittelyssä. Näitä ovat huolellisuusvelvoite, henkilötietojen käsittelyn suunnittelu, henkilötietojen käyttötarkoitussidonnaisuus, käsiteltävien tietojen tarpeellisuusvaatimus sekä käsiteltävien tietojen virheettömyysvaatimus.

1.3 Luottosopimuksen vaiheet

Luottosopimuksen vaiheet voidaan jakaa luoton markkinointiin, luoton neuvotteluun ja luoton päättämisen vaiheeseen. Perinteisen sopimusoikeudellisen ajattelun mukaan sopimus syntyy lopullisesti tiettyinä määrähetkenä sovitussa muodossaan ja sovitun

sisältöisenä. Prosessikäsitteen mukaan kuitenkin jo prosessin alkuvaiheen toiminta eli luoton markkinointi ja neuvotteluvaihe voivat jo synnyttää sopimusvastuun.

Luottosopimus syntyy tosiasiallisesti vasta osapuolten yhtäpitävien sitoutumistoimien perusteella, koskee luottosopimusta tarjoussidonnaisuus. Näin ollen yksipuolinen lupaus luotonantamisesta velvoittaa antajaansa, eikä sitä voida yksipuolisesti peruuttaa, ellei tarjouksen ole otettu peruuttamisoikeutta koskevaa varaumaa. Varsinaisesta luottolupauksesta tulee kuitenkin erottaa suuntaa antavat luottolaskelmat ja luottoehdotukset.

1.3.1 Luoton markkinointi

Luoton markkinointi on luotonmyynnin ensivaihetta, jonka avulla herätetään asiakkaan kiinnostus markkinoitavaan luottoon. Markkinoinnin lainmukaisuuden arvioinnissa on otettava huomioon muun muassa markkinointiympäristö, menettelyn tarkoitus sekä markkinoinnin herättämät mielikuvat. Luottojen markkinoinnin on noudatettava hyvää luotonantotapaa. Hyvän luotonantotavan vastaista on markkinoida luottoa siten, että markkinointi on omiaan selvästi heikentämään kuluttajan kykyä harkita luoton ottamista huolellisesti. Luoton markkinoinnissa ei myöskään saa korostaa mielikuvia unelmista, joita lainarahalla voisi toteuttaa, eikä liiaksi korostaa luotonsaannin helppoutta ja nopeutta. **Luotonmarkkinointiin varsinkin nopea tempoisessa mediassa on jouduttu kiinnittämään erityistä huomiota.**

Luoton markkinointia säädellään Kuluttajasuojalaissa. KSL 1:1 sääntelee kulutushyödykkeiden tarjontaa, myyntiä ja muuta markkinointia elinkeinoharjoittajilta kuluttajille. Kyseisen lain 2 luvussa säännellään markkinointia ja menettelyä asiakassuhteissa. KSL 2 luvussa muun muassa kielletään hyvän tavan vastainen markkinointi. Kuluttajaluottojen mainonnassa annettavista tiedoista säädetään KSL 7:8:ssa ja vastuullisesta markkinoinnista KSL 7:13:ssa. Kuluttajasuojalain lisäksi kuluttajaluottoja säädellään laissa luottolaitostoinnista (LLL). LLL 15:2:ssä on myös säädöksiä asiakkaaseen kohdistuvasta markkinoinnista. Säännöksen mukaan luottolaitoksen on markkinoinnissaan annettava kaikki ne tiedot, joilla saattaa olla merkitystä asiakkaan tehdessä hyödykettä koskevia ratkaisuja. Luottolaitos ei saa antaa markkinoinnissaan harhaanjohtavaa tai totuudenvastaista tietoa eikä käyttää muutoinkaan asiakkaan kannalta sopimatonta tai hyvän tavan vastaista menettelyä. Markkinointia, joka ei sisällä asiakkaan taloudellisen turvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja, on aina pidettävä sopimattomana. Sopimattoman menettelyn säännös on osin avoin, ja sen sisältö muotoutuu paljolti valvontaviranomaisten, kuluttaja-asiamiehen ja markkinaoikeuden ratkaisujen kautta.

Markkinoinnin lainmukaisuutta ja menettelyä asiakassuhteissa valvoo KSL 2:20.1:n mukaan kilpailu- ja kuluttajavirastossa toimiva kuluttaja-asiamies. Havaitessaan lainvastaisen markkinointitoimen kuluttaja-asiamies pyrkii neuvotellen saamaan

elinkeinonharjoittajan oikaisemaan toimen tai vapaaehtoisesti luopumaan toimesta. Tarvittaessa kuluttaja-asiamies voi riitauttaa toimen ja viedä asian markkinaoikeuden ratkaistavaksi. Markkinaoikeuden toimivalta perustuu markkinaoikeuslakiin. Markkinaoikeuden päätökseen voi hakea muutosta vain, mikäli saa valitusoikeuden korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Kuluttaja-asiamiehen lisäksi Finanssivalvonnalla on lakiin perustuva toimivalta (FivaL 46.1 §) valvoa toimialallaan kuluttajiin kohdistuvaa markkinointia. Luoton markkinointi sisältyy finanssivalvonnan toimialaan. Luotonantoon liittyvän itsesääntelyn kannalta keskeisessä asemassa on Finanssialan Keskusliitto ry:n antamat hyvän pankkitavan säännöt.

1.3.2 Luottoneuvottelut

Luottoneuvottelut käynnistyvät yleensä onnistuneet markkinoinnin seurauksena. Luottoneuvotteluja tarvitaan sen selvittämiseksi, voidaanko osapuolten välillä päästä sopimukseen luotosta, sen ehdoista ja vakuuksista. Neuvotteluvaiheen ominaisuuksiin liittyy kaksi peruseriaa, jotka ovat neuvotteluvapaus ja neuvotteluriski. Neuvotteluvapaudella tarkoitetaan sopimusneuvotteluosapuolten vapautta aloittaa neuvottelut, suostua valmiiksi neuvoteltuun sopimukseen ja hylätä neuvoteltu sopimusehdotus. Sopimusneuvotteluiden käynnistyminen sisältää aina osapuolille tietyn riskin ottamisen. Neuvottelut eivät aina välttämättä johda sopimukseen, jolloin aikaa ja energiaa on mennyt hukkaan. Neuvoteltu sopimus ei aina vastaa sille asetettuihin tavoitteisiin ja odotuksiin.

Sopimusneuvotteluihin käytetyt kustannukset ja sopimuksen seuraamukset jäävät pääsääntöisesti osapuolten itsensä tappioksi. Sopimusoikeudellisiin periaatteisiin kuuluu, että sopimusneuvotteluita ei ole lupa käydä vilpillisesti. Neuvotteluvastuun kysymyksen voivat ajankohtaistua pitkään kestäneissä neuvottelussa, jossa toinen osapuoli on vilpittömästi saanut vaikutelman ja perustellun käsityksen sopimuksen syntymisestä. Perusteltu käsitys sopimuksen syntymisestä voi muodostua neuvottelukumppanin annettua liian positiivinen kuva sopimuksen todennäköisyydestä. Hylättävällä menettelyllä tarkoitetaan sitä, että neuvottelukumppani käy sopimusneuvotteluita vain tietojen saamiseksi ilman että neuvottelukumppanilla olisi todellista tavoitetta päästä sopimukseen. Näissä tilanteissa vastapuolella on oikeus vaatia korvauksia sopimuksen neuvotteluun kuluneista kustannuksista. **Tilanteet ovat kuitenkin usein hyvin vaikeasti todennettavissa ja muodostaa hankalia oikeudellisia riitatilanteita.**

1.3.3 Luottosopimuksista päättäminen

Luottosopimuksesta päättäminen on luottoprosessin keskeisin vaihe. Luotonmyöntämisprosessiin liittyy riskienhallinnallista sääntelyä. Luottolaitosten taloudellisten toimintaedellytysten seuranta sekä vakavaraisuuden ja maksuvalmiuden valvontaa, jota suorittaa Finanssivalvonta. Luottoharkintaan liittyy myös siviilioikeudellisia liitännöitä, sillä luotonmyöntö ja riskienhallintaohjeiden vastaisesti tehty luottopäätös voi johtaa vahingonkorvausvastuun syntymiseen. Luotonharkintaa koskeva sääntely on laajentunut sääntelyyn velvollisuudesta menetellä *vastuullisesti*. Yritysluotonmyöntämiseen ei liity vastaavia vastuullisuuden ja luottoharkinnan periaatteita kuin kuluttajaluottoihin. Yritysluottoprosessia turvaavat kuitenkin jo yrityksen sisäiset riskienhallinnalliset prosessit, joten lainsäädännöllisesti ei ole nähty tarpeelliseksi säädellä yritysluottoprosessista vastaavasti kuin kuluttajaluottoprosessista.

Kuluttajaluottosopimuksesta ja sen sisällöstä säädetään KSL:ssä. Ennen sopimuksen syntymistä tulee luotonmyöntäjän täyttää sopimuksen tekemistä edeltävä tiedonantovelvollisuudet. Kuluttajaluottosopimus on tehtävä kirjallisesti ja kuluttajalle on annettava kappale sopimuksesta. Sopimus voidaan tehdä myös sähköisesti, siten että kuluttaja voi talentaa ja toisintaa sopimuksen muuttumattomana. KSL määrittelee myös mitä sopimuksessa on mainittava. Esimerkiksi kuluttajaluottosopimuksen pitää sisältää *“vakiomuotoiset eurooppalaiset kuluttajaluottotiedot”*. KSL:n mukaan kuluttajalta ei saa luottosuhteen perusteella periä korkoa tai maksuja, joista ei ole sovittu sopimuksessa. Kuluttajaluottoihin sisältyy 14 päivän peruuttamisoikeus. Peruuttamisoikeus alkaa siitä, kun kuluttajalle on toimitettu kaikki hänelle kuuluvat kappaleet luottoasiakirjoista. Niin sanottuna konttorimyyntinä sovitut asuntoluottosopimukset eivät kuitenkaan sisällä peruuttamisoikeutta. OikTL 1 luvun mukaan luottosopimus syntyy osapuolten sitoumustoimien perusteella. Käytännössä tämä tarkoittaa luottosopimuksen tai velkakirjan allekirjoittamista. Luottopäätös pitää aina perustella ja dokumentoida riittävällä huolellisuudella. Dokumenttien pitää sisältää tiedot luotonhakijan maksukyvyistä sekä johtopäätökset, millä perustella ja ehdoilla luotto on myönnetty.

Luottosopimuksen luottoasiakirjoihin ja -ehtoihin tutustumisen ja allekirjoittamisen jälkeen luottovarot voidaan siirtää velallisen haltuun. Varojen luovuttamista pidetään luottosopimuksen toimeenpanona. Tyypillisesti sopimusehdoissa määritellään edellytykset luoton nostamiselle, kuten kaikkien luottojärjestelyyn liittyvien dokumenttien allekirjoittaminen ja että luotolle sovittu *vakuus tai vakuudet* on luovutettu velkojan haltuun.

1.3.4 Luottosopimuksen siirtäminen kolmannelle

Luottosopimussuhteeseen voi sisältyä erilaisten rahoitusjärjestelyiden seurauksen velkojainvaihdokset. Luotto voidaan siirtää kolmannelle *luoton perimistä varten*. Factorin-rahoituksessa yritys siirtää tai panttaa myynnistään syntyvät laskusaatavat erillisellä *factorin*-sopimuksella kolmannelle.

Velkojainvaihdoksessa luottosopimuksen luovuttaja vastaa saamisten pätevydestä, mutta ei ole vastuussa velallisen maksukyvyistä ellei siihen ole erikseen velvoitautunut (VLK 9 §). Useiden eri luottosopimusten paketoimista yhdeksi eräksi kutsutaan arvopaperistamiseksi. Perinteisesti arvopaperistaminen tapahtuu siirtämällä luottosopimukseen liittyvät vasttuut arvopaperistamista varten perustetulle erillisyyhtiölle, joka laskee liikeeseen arvopapereita luotoista. Luottosopimuksen siirtäminen ja velkakirjan luovutus kolmannelle ei tuota uudelle velkojalle velalliseen nähden parempaa oikeutta kuin luovuttajalla oli, ellei siitä ole erikseen säädetty (VKL 27 §). Luottosopimuksen siirron yhteydessä luotonantajan on ilmoitettava velalliselle tarpeelliset kaikki tiedot uudesta luottosopimuksen haltijasta. Perintätarkoituksessa siirretyn kuluttajasaatavan perinnän osalta on velalliselle toimitettava *maksuvaatimus* kirjallisesti.

1.3.5 Väitesuoja

Velallinen voi riitauttaa velkojan vaateen tai kieltäytyä maksamasta velkaansa tietyillä perusteilla. Väitesuojalla tarkoitetaan uuden velkojain suojaa sellaisia väitteitä vastaan, joilla velallinen pyrkii torjumaan velkomuksen osittain tai kokonaan. Väitesuojassa on kysymys sivullissuojasta, joka tulee esille velallisen ja uuden velkojan välisessä ristiriitatilanteessa. Perusteina väitesuojalle on jokin seikka, jonka seurauksena pätevää velkasuhdetta ei ole syntynyt tai pätevästi muodostunut velkasuhde on jälkeenpäin muuttunut pätemättömäksi. Pätemättömyys perusteina voi olla velkakirjan pätemättömyys, sovittu vastike on luovuttamatta, velkasuhde on ennen luovutusta lakannut tai muuttunut maksun, sopimuksen kuittauksen, irtisanomisen, tuomion seurauksena.

1.4 Luotonannon instrumentit

Luotonanto tapahtuu useiden eri luotonannon instrumenttien välityksellä, jotka myös lainsäädäntö tunnistaa ja nimeää. Velvoiteoikeus ei kuitenkaan tunnista tyyppijakoa eri sopimusten välillä sen mukaan, mitkä oikeudet olisivat täytäntöönpanokelpoisia ja oikeussuojaa nauttivia. Näin ollen myös tyyppijaon ulkopuolella olevat sopimukset ovat täytäntöönpanokelpoisia ja lainsuojaa nauttivia. Luotonannon kohdalla vallitsee sisältö-

ja tyyppivapaus, jolloin sopijapuolet voivat vapaasti perustaa uuden tyyppisiä velvoiteoikeuksia. Velvoiteoikeudelle on tyyppillistä sen kohdistuminen toiseen henkilöön ja hänen suoritukseensa – ei suoraan esineeseen. Esinettä koskeva käyttövapaus ja määräysvalta välittyy velvoiteoikeudessa velvoitetun osapuolen kautta. Sopimuksen sisältö on keskeinen sopimusten tyyppittelyperuste.

Erottelun tarve sopimustyyppien välillä liittyy siihen mitä lakia sopimukseen sovelletaan. Esimerkkeinä erottelusta ovat työsopimus, johon sovelletaan työlakia ja osamaksusopimus, joka puolestaan määräytyy osamaksulain mukaisesti. Sopimuksen tyyppittely voi tapahtua sopimuksen keston, syntyvän tai kohteen mukaan.

1.4.1 Velkakirja

Keskeinen luotonannon instrumenteista on velkakirja, josta säädetään velkakirjalaissa (VKL). Velkakirjalla tarkoitetaan velallisen yksipuolista kirjallista rahamääräistä velkasitoutumusta (VKL 26 §). Velkakirjalain 1 § säädetään velkakirjaan liittyvästä vastuusta: “velkirjan antaja vastatkaa velkasitoutumuksestaan.” Luoton saajalle on laissa sisällytetty kuitenkin väiteoikeus velkakirjaan. Velallisen vastuu velan suorituksesta on rajaton, joka tarkoittaa että pakkokäytäntöönpanotilanteessa vastuu voi ulottua koko velallisen ulosmittauskelpoiseen omaisuuteen. VKL 2.2:ssa säädetään velallisten yhteisvastuun sisäisen jaon regressiosäännöistä: “kun joku velallisista on maksanut velan, olkoon hänellä oikeus periä jokaiselta toiselta yhteisvelalliselta tämä osuus. **Vastaava regressioperiaate löytyy myös laista avoimesta ja kommandiittiyhtiöstä (AKL) liittyen vastuullisten yhtiömiesten vastuuseen kommandiitti yrityksen velkoja kohtaan.** Velkakirjaa käytetään tyyppillisesti asuntoluottoissa, opintolainoissa, kulutusluotoissa ja yritysluotoissa.

1.4.2 Osamaksuluotto ja osamaksukauppa

Osamaksukauppaa säädellään osamaksukauppalaissa (OsamKL) ja kuluttajansuojalaissa (KSL). Osamaksukauppalla tarkoitetaan OsamKL 1 §:n ja KSL 7:7:1:n 5 kohdan mukaan sellaisen irtaimen esineen kauppaa, jota koskevan sopimuksen mukaan hinta suoritetaan maksuerissä, joista yksi tai useampi eräänny sen jälkeen, kun esine on luovutettu ostajalle. Osamaksukaupassa myyjä pidättää itselleen oikeuden esineen takaisinotamiseen, jos ostaja laiminlyö hänelle sopimuksesta johtuvan velvollisuuden täyttämisen. Omistusoikeus siirtyy ostajalle, kun koko hinta tai määrätty osa maksueristä on suoritettu.

1.4.3 Luottokortti

Luottokortit ovat pankkikortteihin verrattava maksuväline. Luottokorttia voidaan käyttää maksu- ja luottovälineenä Suomessa. Luottokortit ovat joko yleisluottokortteja tai erityiluottokortteja. Jaottelu perustuu luottokorttimaksuja vastaanottavien liikkeiden ja korttijärjestelmän ylläpitäjän ja luottokortin käyttöalaa. Yleisluottokortteissa luottokortin myöntää erillinen luottoyhtiö, sen sijaan erityisluottokortin myöntäjänä toimii vähittäiskauppaketju tai muu kuin luottolaitos. Luottokorttien sopimus- ja korttiehdot ovat korttikohtaisia, mutta noudattelevat muodoltaan vakioehtoja. Luottokorttisopimus on luonteeltaan kortin haltijan ja luottokortin myöntäjän välinen luottosopimus, joka sisältää maksuvälineen eli luottokortin. Luottokorttisopimus on verrattavissa kuluttajaluottosopimuksen ja se tehdään kirjallisesti tai sähköisesti. Sopimus on voimassa toistaiseksi, mikäli muuta ei sovita. Luottokortteja koskeva sääntely perustuu kahteen lakiin. Yleisluottokortteja koskevat tietys maksupalvelulain säännökset ja kuluttajalle myönnettyä luottokortteja koskee lisäksi pääosa KSL:n 7. luvun kuluttajaluottoja koskevista säännöksistä.

1.4.4 Pikaluotto

Pikaluotto on on luottomarkkinoilla paremmin tunnettu ”pikavippinä”. Pikaluotot ovat nopeasti saatavia, summaltaan pieniä, ilman vakuuksia myönnettäviä muutaman kuukauden pituisia kuluttajaluottoja tai luottolimiittejä. Pikaluottoja kohtaan on esitetty kritiikkiä niiden luotonsaannin helpouden johdosta. Pikaluotot ovat kuluttajaluottoja, joita säännellään pääasiassa KSL 7 luvussa. Luvussa säännellään muun muassa elinkeinoharjoittajan tiedonantovelvollisuuksista, luottosopimuksen tekemisestä, varojen luovuttamisesta, luottosopimuksen peruuttamisesta, kuluttajan oikeudesta saada tietoa luottosopimuksen kuluessa, luoton takaisinmaksusta sekä luotonantajan velvollisuudesta arvioida kuluttajan luottokelpoisuus ja todentaa lainanhakijan henkilöllisyys huolellisesti. Tämän lisäksi pikaluottohin sovelletaan rahoituspalveluiden ja rahoitusvälineiden etämyyntiä koskevaa KSL:n 6a lukua kuluttajalle annettavista ennakkotiedoista. Pikaluottojen markkinointia säätelee KSL:n 2. luku. **Pikaluottojen korkeat luottokorot ovat olleet myös julkisen keskustelun kohteena ja sääntelyä onkin täsmennetty tämän kritiikin johdosta.** Pikaluotoista perittävästä korosta säädetään korkolaissa, korkeita luottokorkoja voidaan myös arvioida KSL:n 4. luvun kohtuuttomia sopimusehtoja koskevan sääntelyn nojalla.

1.4.5 Yrityksen rahoitusinstrumentit

Yrityksen rahoitusinstrumentin eroavat osittain kuluttajille tarjolla olevista rahoitusinstrumenteista. Perinteisten velkakirjamuotoisten pankkiluottojen lisäksi yrityksillä on käytössä eri käyttötarkoituksia varten räätälöityjä rahoitus- ja vakuusjärjestelyjä. Yrityksen rahoitusinstrumentit voidaan jakaa käyttötarkoituksen mukaan investointeja varten otettavaan rahoitukseen ja operatiivisen liiketoiminnan rahoittamiseen. Esimerkkejä käyttötarkoituksen mukaisista yritysrahoitusinstrumenteista ovat rahoitusleasing, käyttöoikeusleasing, sale and lease back -järjestely, factoringjärjestely, projektirahoitus ja saatavien arvopaperistamien.

Toinen tyypillinen tapa on jakaa yritysrahoitusinstrumentit sen mukaan hyödynnetäänkö yrityksen omaa pääomaan rahoituksessa. Oman pääoman perusteella tehtävässä jaottelussa yritysinstrumentit jaetaan seuraavasti: 1) omanpääoman ehtoinen rahoitus, 2) välirahoitus (debentuurit, pääomalaina, osakaslaina), 3) velkarahoitus (korollinen ja koroton velka, joukkovelkirjat, vaihtovelkakirjat ja optiolainat). Monesti hanke voi olla niin suuri, että käytetään sekaisin monia eri rahoitusinstrumentteja.

1.5 Luoton hinta

Luoton korolla tarkoitetaan rahan hintaa joka peritään velalliselta. Korko on siis osa luoton hintaa. Koronmaksuvelvollisuus on maksuvelvollisuuden lisäksi oleellisia oikeusvaikutuksia velkasuhteessa. Luoton koron lisäksi luotosta peritään myös muita kustannuksia. Luottokustannuksilla tarkoitetaan KSL 7:6:n mukaan luotonantajan tiedossa olevien, kuluttajaluottosuhteen johdosta kuluttajan maksettavaksi tulevien korkojen, kulujen ja muiden maksujen yhteismäärää. Eri luottojen vertailtavuutta helpottamiseksi on KSL:n 7:8:n mukainen velvollisuus luotonantajalle ilmoittaa kaikkien kuluttajaluottojen markkinoinnissa todellinen vuosikorko. Todellisella vuosikorolla tarkoitetaan KSL 7:6:n mukaan korkoprosenttia, joka saadaan laskemalla luottokustannukset vuosikorkona luoton määrälle lyhennykset huomioon ottaen. Luoton korkoa säädellään kuluttajaluottosuhteissa, mutta muutoin luoton korosta voidaan sopia melko vapaasti. Luoton koron sopimista rajoittavat epäsuorasti koron- ja luottokiskontakieltojen (RL 36:6.2 ja OikTL 31 §) sekä kohtuullistamisäntelyn (VKL 8 § ja KSL 4:1) rajoitukset. Luottokiskontaan voi syyllistyä mikäli vaadittu suoritus on selkeässä epäsuhteessa myönnetyn luoton määrään, luottoaikaan, luottosopimukseen tai muihin luoton ehtoihin. **Pikaluottojen kohdalla todella korkealle nousevat todelliset luottokorot herättivät yhteiskunnallista keskustelua, joka lopulta johti tarkeempaan sääntelyyn pikaluottojen korkeimpien mahdollisten korkojen kohdalla vuonna 2013.**

Luottosopimuksessa voidaan sopia joko kiinteästä korosta tai vaihtuvasta korosta. Vaihtuva korko sidotaan tyypillisesti johonkin viitekorkoon, kuten euriborkorkoon tai luottoa myöntävän pankin omaan primekorkoon. Luoton koroksi tälläin muodostuu viitekorko lisättynä asiakaskohtaisella marginaalilla. Luottosopimusta sovittaessa voidaan sopia osapuolten kesken että viitekoron ohella myös asiakaskohtainen marginaali muuttuu luottoaikana. Luoton korossa luotonantaja pyrkii suojautumaan luoton antamisen tuomalta riskiltä, joten riskitasojen muutokset luottosuhteen pyritään huomioimaan luottosopimuksessa. Yritysten kohdalla voidaan sopia tietyistä tunnusluvuihin, jotka tarkastetaan säännöllisesti, jolloin tunnuslukujen muutokset heijastuvat asiakkaalta perittävään asiakasmarginaaliin. Kun vaihtuvakorkoisen luoton viitekoron arvo muuttuu luotto-aikana, kyse on luottosopimuksen mukaisesta koron muutoksesta. Kuluttajalle on ilmoitettava koron muutoksesta KSL 7:24:2:n mukaan. Luotonantaja voi pyrkiä myös päättämään yksipuolisesti koron muuttamisesta luottoaikana, joko korottamalla muuttuvan koron asiakasmarginaalia tai nostamalla kiinteää korkoa. Tällaiseen yksipuolisesti päätettävään koron nostoon on suhtauduttu melko torjuvasti, sillä tilanne on ristiriidassa velallisen luottokustannusten suurutta keskevien odotusten ja sopimusosapuolten yhteisen tahdon kanssa. Mikäli luottosopimus sisältää yksipuolisen koron noston mahdollisia ehtoja, tulkittavaksi tulevat ehtojen kohtuullisuus.

Velanmaksun viivästyessä velallisen on maksettava viivästyskorkoa, jota säädellään korkolain 4.1 § mukaan. Viivästyskorko on seitsemän prosenttiyksikköä korkeampi kuin kulloinkin voimassa oleva korkolain 12 §:ssä tarkoitettu viitekorko eli 6kk:n eurborkorko (laillinen viivästyskorko). Mikäli viivästys kuitenkin koskeen kaupallisten sopimusten maksua, velallisen on maksettava seitsemän prosenttiyksikön sijaan kahdeksan prosenttiyksikköä korkoa yli kulloinkin voimassa olevan korkolain 12 §:ssä tarkoitetun viitekoron (euroopan maksupalveludirektiivin mukainen viivästyskorko). Mikäli eräpäivä on ennalta sovittu on viivästyskorkoa maksettava eräpäivästä lukien (KorkoL 5 §) kun taas viivästyskorkoa velalle jonka eräpäivää ei ole sovittu maksetaa siitä lähtien kun 30 päivää on kulutus velkojen velalliselle lähettämästä laskusta tai muusta vaatimuksesta rahamäärän suorittamiseen. Viivästyskorkoa voidaan sovittella yksityishenkilöiden kohdalla (KorkoL 11 §). Sovittelu on mahdollista mikäli maksuviivästyksen syynä on velallisen sairaus, työttömyys tai muu erityinen seikka ilman omaa syytä. Velallinen ei myös ole saanut suhtautua kevytmielisesti velkaantumiseen ja velkojen maksuun eikä velallisella katsota olleen perusteltua syytä kieltäytyä velan suorittamiseen. Perusteltu syy kieltäytyä velan suorittamisesta voi syntyä mikäli velkoja ei esitä riittävää perustetta perimisoikeudestaan. Yritysluottojen kohdalla viivästyskoron sopimista ei ole säännelty yhtä tarkasti kuin kuluttajaluottojen kohdalla. Yritysluottojenkin kohdalla voi kuitenkin tulla sovellettavaksi OikTL 31 §:n kiskomiskielto ja OikTL:n 36 §:n yleinen oikeustoimen kohtuullistamismahdollisuus.

1.6 Luoton erääntyminen

Luotonantaja ja luotonottaja sopivat luottosopimuksessa eräpäivistä ja lyhennyseristä. Maksusuunnitelma voidaan kirjata joko velkakirjaan tai muuhun luottoasiakirjaan tai jättää liiteluonteisen maksusuunnitelman varaan. Luoton erääntyminen merkitsee velalliselle välitöntä maksuvelvollisuutta. Maksusuunnitelman mukainen eräpäivä sitoo velan molempia osapuolia, joten velkoja ei voi siten vaatia suoritusta ennenaikaisesti. KSL 7:27:n antaa kuluttajavelalliselle mahdollisuuden suorittaa kuluttajaluotto tai sen osa ennen luoton erääntymistä. Yritysluotoissa on tavallisesti yksilöity monia erääntymisperusteita yksilöidyistä sopimusrikkomiksta lievempiin häiriöihin.

Pääsääntöisesti velasta sovittaessa sovitaan myös maksusuunnitelma, mikäli kuitenkaan näin ei ole tehty on velallisella oikeus suorittaa velka milloin itse haluaa ja velkojalla oikeus vaatia velan suorittamista kokonaisuudessaan velalliselta haluamanaan ajankohdana (VKL 5.1 §). KSL 7:30:n mukaan on rajoitettu mahdollisuutta käyttää eräännyttämistä. Säännöksessä tarkoitettun jatkuvan luoton luotonantaja voi irtisanoa luottosopimuksen sovituin ehdoin, mutta irtisanomisaika ei voi olla kahta kuukautta lyhyempi. Jatkuvalla luotolla tarkoitetaan KSL 7:7.1:n mukaan kuluttaluottoa, joka on ennalta sovittu luottorajaan asti jatkuvasti kuluttajan käytettävissä.

KSL 7:33:n mukaan luotonantajalla on kuluttajan maksuviivästyksen tai muun sopimusrikkomuksen johdosta oikeus vaatia erääntymätöntä maksuerää, jos maksu on viivästynyt vähintään kuukauden ja on edelleen suorittamatta. Mikäli kyseessä on kertaluotto, eräännyttämisen edellytyksenä on lisäksi, että viivästynyt määrä on vähintään 10 prosenttia tai jos siihen sisältyy useampia kuin yksi maksuerä, vähintään 5 prosenttia luoton alkuperäisestä määrästä. Edellä mainituista rajoista voidaan poiketa, sillä KSL 7:33.2:n mukaan luotonantajalla on oikeus eräännyttää luotto, mikäli maksu on viivästynyt vähintään 6 kuukautta ja on olennaisissa määrin edelleen suorittamatta. Kertaluotolla tarkoitetaan KSL 7:7.2:n mukaan muuta kuluttajaluottoa kuin jatkuvaa luottoa. Yritysluotoissa velallisen taloudellisen aseman heikkenimen esimerkiksi sovittujen tunnuslukujen osalta tai vakuuden arvon heikkeneminen yritysikiinityslain mukaan voi oikeuttaa luoton eräännyttämiseen. Eräännyttäminen niin kuluttaja- kuin yritysluotoissakin avaa mahdollisuuden neuvotteluille ja luoton uudelleen järjestelylle. KSL:n hyvä luotonantotapa sekä Perintälain hyvä perintätapa edellyttävät luotonantajan vastuullista suhtautumista velallisen ehdottamiin maksujärjestelyhin. Velkajärjestelylaki ja yrityssaneeraus laki rajoittavan velkojan oikeutta eräännyttää velka tai purkaa velan perustana oleva sopimus velkajärjestelyn ja yrityssaneerauksen aikana.

Kuluttajalla on KSL 7:27:n mukaan oikeus maksaa kuluttajaluotto tai sen osa ennen luoton erääntymistä. Luotonantaja voi näin nopeuttaa maksuaikataulua ja säästää luoton korkokustannuksissa. Luotonantajalla on kuitenkin oikeus saada korvaus KSL 7:28.1 mukaan kuluttajalta, mikäli tämä maksaa luoton tai sen osan ennenaikaisesti. Edellytyksenä

kuitenkin on että luottoa ei ole sidottu viitekorkoon. Korvaus ei saa KSL:n mukaan ylittää yhtä prosenttia takaisinmaksetun luoton määrästä, tai mikäli luottoaikaa on jäljellä alle vuosi, puolta prosenttia takaisinmaksetun luoton määrästä.

1.7 Saatava vapaaehtoisessa perinnässä

Luoton takaisinmaksun laiminlyönnin pääsyynä ovat maksuhaluttomuus ja maksukyvyttömyys. Perintätoimet aloitetaan kun velallisen luoton takaisinmaksu on viivästynyt. Maksamattomat velat ja muut luotot ovat yksityisoikeudellisia saatavia, joiden periminen ulosoton kautta vaatii aina tuomioistuimen tuomion. Poikkeuksena tästä ovat julkisoikeudelliset saatavat, jotka voidaan suoraan ulosmitata ilman erillistä tuomioistuimen päätöstä. Perinnällä tarkoitetaan PerintäL 1 §:n mukaan toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on saada velallinen vapaaehtoisesti suorittamaan erääntynyt saatava. Perintälaissa säädetään muun muassa maksumuistutuksesta, maksuvaatimuksesta, vapaaehtoista maksusopimusta, maksuajan pidennystä ja vapaaehtoisista velkasovintoista.

Vapaaehtoinen perintä on yleensä velallisen ja velkojan välinen keskinäinen asia. Velallinen välttyy luottohäiriömerkinnällä suorittamalla velan. Mikäli vapaaehtoinen perintä ei tuota tulosta seuraa oikeudellinen perintä. Velkoja voi periä velkaa itse tai siirtää velan perimisen kolmannelle, esimerkiksi perintätoimistolle. Perintätavan valintaan vaikuttavat saatavan laatu, vakuudet ja velkojan resurssit perimisen hoitamiseen. Perintä käynnistyy PerintäL 5 §:n mukaisesta maksuvaatimuksen lähettämisestä. Maksuvaatimuksen lähettäminen koskee yksityisoikeudellisten saatavien lisäksi myös julkisoikeudellisia saatavia. Maksuvaatimuksen eli perintäkirjeen lähettämisen jälkeen velalliselle on varattava kohtuullinen noin kahden viikon aika maksun suorittamiseen tai huomautuksen tekemiseen. Perintäkirjeen tarkoituksia on kaksi, ensiksi perintäkirjeen avulla pyritään velallisen saamaan maksamaan velkansa, ja toiseksi perintäkirjeen avulla pyritään samaan velallinen ottamaan yhteyttä perintäneuvotteluiden käynnistämiseksi. Perintäkirjeessä on yksilöitävä tiedot tarkasti saatavan perusteesta.

Perintäneuvottelun käyntitapa on vapaamuotoinen, joten se voidaan käydä puhelimitse, henkilökohtaisesti tai jopa sähköpostin välityksellä. Kuluttaja- ja yrityssaatavien perintäneuvotteluissa edellytetään vastuullista suhtautumista maksujärjestelyihin (PerintäL 4.1 §) Tällaisia ovat muun muassa velallisen pyynnöstä tehtävät maksuaikajärjestelyt. Velkojan tai perinnän toimeksisaajan suopea suhteutuminen on erityisen tärkeää, kun kyse on velasta, jonka vakuutena on velallisen asunto. Maksusuunnitelmat realismiin on kiinnitettävä erityistä huomiota kuluttajaluottojen kohdalla. Velkojan ei kuitenkaan tarvitse suostua kaikkiin velallisen ehdottamiin maksuaikajärjestelyihin, mutta järjestelmällistä kieltäytymistä kaikista maksujärjestelyistä voidaan pitää epäasianmukaisena toi-

mintana. Onnistuneiden perintäneuvotteluiden lopputuloksena on uusi kirjallinen maksusopimus eli takaisinmaksusuunnitelma velallisen ja velkojan välillä. Samalla välttyään muilta perintäkeinoilta, kuten oikeudelliselta perinnältä tai konkurssiuhalta. Velkojan kannalta uusi maksusopimus on huomattavasti tehokkaampi tapa saada suoritus, kuin lähteä hakemaan saatavaa oikeusteitse.

Yleinen velan vanhentumisaika on VanhL:n 4 §:n mukaan kolme vuotta velan erääntymishetkestä lukien. Se kuitenkin piteenee kolmesta vuodesta viiteen vuoteen mikäli velasta on annettu ulosottoperuste. Yleinen vanhentumisaika on vapaaehtoisesti katkaistavissa, jonka jälkeen vanhentumisaika alkaa kulua uudelleen. Velan vanhentumien katkeaa Vanh: 10 §:n mukaan aina silloin kun 1) osapuolet sopivat järjestelystä, vakuudesta tai muusta velan ehtojen muutoksesta, 2) velallinen suorittaa velkaa tai muutoin tunnustaa velan velkojalle, 3) velkoja vaatii velalliselta suoritusta tai muutoin muistuttaa velasta. Velallinen voi vapautua velanmaksusta vain, jos velkoja suostuu velan anteeksiantoon tai tuomioistuim vahvistaa tälle VJL:N 23:1 §:n mukaisen maksuohjelman velan uusin ehdoin. Mikäli velallinen ei maksa velkaa vapaaehtoisesti, velkoja hakee velalli tuomioistuimesta suoritustuomion (ulosottoperuteen, UK 2:1) ja toimittaa sen ulosottoon perittäväksi. Jos velalliselta ei löydy ulosmitattavaa varallisuutta, ulosotto päättyy velallisen varattomaksi toteamiseen (varattomuudesta, UK 3:95) ja velka palautuu takaisin velkojalle. Velkojan on huolehdittava velan vanhentumisen katkaiseminen viiden vuoden välein, jotta velka ei vanhene. Käytännössä tämä tapahtuu palauttamalla velka viiden vuoden välein ulosottoon. Veloilla on lopullinen vahnehemisaika, jonka jälkeen velan vanhentumista ei voida katkaista ja vanhentuminen lakkauttaa velkojan maksunsaantioikeuden lopullisesti. Ulosotokaassa säädetään ulosottoperusteen täytäntöönpanokelpoisuuden määräaikaaisuudesta. UK 2:224.1:n mukaan ulosottoperuste, jossa luonnolliselle henkilölle on asetettu maksuvelvoite, on täytäntöönpanokelpoinen 15 vuoden ajan. Määräaika on kuitenkin 20 vuotta, mikäli velkoja on luonnollinen henkilö tai jos korvaussaatava perustuu rikokseen, josta velallinen on tuomittu vankeuteen tai yhdyskuntapalveluun. Ulosottoperusteen määräaika lasketaan UK 2:25.1:n mukaan siitä, kun yksipuolinen tuomio taikka lainvoimaiseksi tullut tuomio tai muu lopullinen ulosottoperuste on annettu.

Yritysoikeudellisiin saataviin voidaan kohdistaa trattaperintätoimenpiteet. Tratan käyttöä säädellään perintälain 7 §:ssä. Tratta on velkojen velallisen kohdistama julkisuusuhkainen maksuvaatimus, jossa yritysvelallista vaaditaan määräajassa suorittamaan velkojan saatava viivästyskorkoineen ja perimiskuluineen. Tratta ei ole oikeudellista perintää, eikä se johda ulosottoperusteeseen. Tratan teho perustuu sen julkisuuteen, jolloin tieto maksuviivästyksestä saadaan nopeasti julkiseen tietoon. Trattaprotesti voi olla julkinen tai hiljainen. Hiljaisessa trattaprotestissa tieto merkitään vain Asiakastieto Oy:n luottotietokantaan, ja julkisessa trattaprotestissa tieto julkaistaan esimerkiksi Kauppalehden ja Taloussanomien protestilistalla.

Julkisoikeudelliset saatavat muodostavat huomattavan osan ulosottoperinnän kohteena olevista saatavista. Perintälain 9 §:ssä rajoitetaan mahdollisuutta antaa tiettyjä julkisoikeudellisia saatavia ulkopuolisen asiamiehen perittäväksi. Asiamieskieltoa perustellaan oikeusturvalla, sillä kun julkisoikeudellisen saatavan oikeellisuutta ei ole vahvistettu tuomioistuimessa, perijän tulee olla lähtökohtaisesti virkavastuulla toimiva taho ilman välikäsiä. Julkisoikeudellisella saatavalla tarkoitetaan VeroTL 1 §:n mukaan julkisia maksuja ja nille säädettyä viivästyskorkoa ja korotusta, suoraan ulosottokelpoista julkisoikeudellista tai siihen rinnastettavaa maksua. Tällaisia ovat esimerkiksi pysäköintivirhemaksut ja joukkoliikenteen tarkastusmaksut. Julkisoikeudellinen saatava vanhentuu lopullisesti viiden vuoden kulutta sen määräämisestä tai maksuunpanosta (VeroTL 20 §). Vanhentumista ei voida julkisoikeudellisten saatavien kohdalla katkaista eikä vanhentunutta saatavaa saa periä.

1.8 Saatava oikeudellisessä perinnässä

Vapaaehtoisen perinnän jälkeen on mahdollista jatkaa perintää oikeudellisella perinnällä. Oikeudellinen perintä käsittää kaksi vaihetta: oikeudenkäynnin ja ulosoton. Oikeudenkäynnin tuloksena saatava tuomio tekee velasta ulosottokelpoisen ulosottoperusteen, eli ulosottomies voi velkojan pyynnöstä ulosmitata velkasumman velallisen omaisuudesta tai tavallisimmin palkasta taikka eläkeestä.

Oikeudellinen perintä käynnistyy velkomuskanteella. Kanteella tarkoitetaan velkojan tai asiamiehen tuomioistuimelle osoittamaa pyyntöä saada tietynsisältöinen tuomio. Velkomusoikeudenkäynnissä velkojaa kutsutaan kantajaksi ja velallista vastaajaksi. Velkomuskanteen eli haastehakemuksen sisällöstä säädetään OK 5:1 §:ssä. Haastehakemuksen saavuttua käräjäoikeuteen tuomioistuin tarkistaa, että haastehakemus täyttää sen sisällölle asetetut vaatimukset. Mikäli hakemus on puutteellinen pyydetään kantajaa täydentämään hakemusta, muussa tapauksessa se hylätään. Vastaajalle annettussa haasteessa pyydetään antamaan vastaus tuomioistuimen määrämässä ajassa ja yleensä kirjallisessa muodossa. Keskeistä vastauksessa on se, myönnetäänkö kanne oikeaksi vai vastustetaanko kannetta (OK 5:9 ja 10). Vastuttaessa kannetta vastaajan tulee ilmoittaa merkitykselliset perusteet vastustamiselle sekä toditeensa ja todistusteemat. Mikäli kannetta ei vastusteta, ilmentää se canteen hyväksymistä. Mikäli vastaaja pysyy passiivisena eikä vastaa hänelle annettuun kanteeseen, Asian valmistelua ei tarvitse jatkaa ja asiassa annetaan yksipuolinen tuomio. Yksipuolisen tuomion perusteena on vastaajan allekirjoittamaan asiakirjaan perustuva vahva näyttö saatavasta.

Mikäli velkakanteeseen sisältyy velkojan oikeus panttaussitoutumuksen perusteella velallisen tai vieraan pantinantajan kiinteistöön, voi velkoja valita joko normaalin velko-

muskanteen tai niin sanotun hypoteekkikanteen. Normaalissa velkomuskanteessa velallinen velvoitetaan henkilökohtaisesti suoritusvelvolliseksi ja mahdollinen ulosotto voidaan kohdistaa tämän kaikenlaiseen omaisuuteen. Hypoteekkikanteella sen sijaan tarkoitetaan erityistä velkomuskannetta, joka kohdistetaan pelkästään panttiin ja sen esinevastuuseen. Hypoteekkituomiolla kiinteistö tulee välittömästi ulosmitatuksi, ja velkoja voi hakea ulosottoviranomaiselta kiinteistön realisointia maksun saamiseksi saatavalleen (UK 4:30).

Sovintomenettely on oikeudenkäynnille vaihtoehtoinen riidan ratkaisumuoto. Sovintomenettely on yleensä oikeudenkäyntiä nopeampi ja halvempi vaihtoehto riidan osapuolille. Sovintomenettely voidaan toteuttaa tuomioistuimessa tuomioistuinsovitteluna tai tuomioistuimen ulkopuolella yksityisessä menettelyssä. Saavutettu sovintoesitys voi jäädä yksityisluontoiseksi- tai se voidaan vahvistaa tuomioistuimessa. Vain tuomioistuimessa vahvistettu sovintosopimus voi toimia ulosoton perusteena. Sovintomenettelystä säädetään riitä-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laisessa (394/2011, RiitaSovL.).

1.9 Saatava insolvenssimenettelyissä

Mikäli normaali perintämenettely ei tuota toivottua tulosta velkojalle, suoritusta voidaan joutua hakemaan käynnistämällä laissa säännelty insolvenssi- eli maksukyvyttömyysmenettely. Insolvenssimenettelyn ilmenemismuotoja ovat konkurssi, yrityssaneeraus, yksityishenkilön velkajärjestely ja ulosotto. Ulosottoa lukuunottamatta prosessin käynnistäjänä voi toimia velkojan lisäksi myös velallinen. Maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan muuta kuin tilapaista kyvyttömyyttä maksaa erääntyneet saatavat. Velalliseslla ei ole käytettävissä velkojen maksamiseen tarvittavia varoja, eikä mahdollisuutta saada sitä varten uutta luottoa. Velkojan saatava vaarantuu aina insolvenssimenettelyssä.

Insolvenssioikeus ulostuu useille oikeuden alueille. Varallisuusosoikeuteen kuuluvat velvoiteoikeuden säännöt velkasuhteen velvoiteoikeudellisista säännöistä, kuten velan pätevästä syntymisestä, vanhentumisesta ja lakkaamisesta. Esineoikeuden perusteella puolestaan ratkaistaan se, mitä velallisen varallisuuteen kuuluu ja missä järjestyksessä velkojat saavat insolvenssimenettelyssä maksun. Yleensä ensin maksetaan saatavat niille velkojille, joilla on velallisen varallisuutta vakuutena. Tämä niin kutsuttu etusijajärjestykseksi on merkittävä velkojen kannalta, sillä velallisen omaisuutta ei yleensä riitä maksuksi kaikille velkojille.

Insolvenssioikeuden oikeusperiaatteet voidaan jakaa tavoite-, arvo-, ja menettelyperiaatteisiin. Tavoiteperiaatteisiin kuuluu ennustettavuuden, kustannustehokkuuden ja re-

habilitation periaatteet. Ennustettavuutta lainsäädännössä ilmentää luotonantajan velvollisuus ennakoida velallisen maksukykyisyys velasta sopimisen vaiheessa. Riittävillä vakuuksilla ja tehokkaalla perinnällä saavutetaan kustannustehokkuutta perintävaiheessa. Rehabilitaation eli velallisen maksukyvyn ja taloudellisen aloittelisuuden tavoitteilla pyritään vaikuttamaan velallisen syrjäytymiseen ehkäisevästi ja palauttavasti luotonsaannin piiristä sekä asunto- ja työmarkkinoilta.

Arvoperiaatteilla varmistetaan velkavastuun toteutuminen oikeudenmukaisesti. Arvoperiaatteet insolvenssimenettelyssä velvoittavat jakamaan velallisen varallisuuden insolvenssimenettelyssä velkojille oikeudenmukaisessa suhteessa. Velkojien yhdenvertaisuutta ilmentää velkojien maksunsaantijärjestyksestä annettun lain periaatteet. Arvoperiaatteisiin kuuluu myös velallisen suojan periaate, jonka mukaan velkavastuun periaate ei saa muodostua liian ankaraksi, vaan velalliselle pitää jättää toimeentulon vähimmäistaso. Periaatteen johdosta lainsäädännössä on velallisen erottamisetu, palkan ulosmittauksen rajoitukset ja ulosmittauskiellon säädökset.

Insolvenssioikeuden menettelyperiaatteen johdosta velkojat voivat saada maksun vain kyseisen menettelyn yhteydessä. Tämä tarkoittaa sitä, että velkojan tulee ottaa osaa kollektiiviseen insolvenssimenettelyyn, kuten konkurssimenettelyyn, jossa velkojan saaminen otetaan huomioon. Poikkeuksena ovat kuitenkin velkojat, joilla on vakuusoikeus velallisen omaisuuteen, kuten esinevakuus. Vakuuden saanut velkoja saa maksun pantin arvosta ennen muita velallisen velkojia. Menettelyperiaatteisiin kuuluu myös vastapuolen kuulemisen periaate, joutuisuuden periaate ja sivullisen suojan periaate. Insolvenssimenettelyssä on otettava huomioon sivullisen oikeudet omistusoikeuksia selvitetäessä. Insolvenssimenettelyssä konkurssi, yrityssaneeraus ja ulosotto ovat velkavastuuta toteuttavaa oikeutta. Yksityishenkilön velkajärjestely taas määrittää velallisen oikeudeksi maksaa velkaa maksukyvyn mukaan.

1.9.1 Saatava konkurssissa

Velallisen ajautuessa konkurssimenettelyyn tulevat sitoviksi tarkoitetut sopimukset uudelleen tarkastelun kohteeksi. Konkurssilla on sopimuksiin heikentävä vaikutus. Sopimuksen sitovuuteen konkurssissa vaikuttaa minkä tyyppisestä sopimuksesta on kysymys, ja onko velkoja julkivarmistanut vakuusoikeutensa sopimustyyppin vaatimalla tavalla. Konkurssilla tarkoitetaan velallisen kaikkia velkoja koskevaa kollektiivista maksukyvyttömyysmenettelyä, jossa velallisen koko omaisuus käytetään konkurssisaatavien maksuun. Konkurssin toteuttamiseksi velallisen omaisuus siirtyy konkurssimenettelyn alkaessa velkojien määräysvaltaan. Konkurssi on yleisin insolvenssimenettelyn muoto. Toimimisvastuu on jaettu velkojien kollektiivin ja tuomioistuimen kesken. Velkojat käyttävät kollektiivina päätösvaltaa velkojainkokouksissa konkurssivarallisuuden hallinnosta ja

rahaksi muuttamisesta. Konkurssipesän hoitamiseen tuomioistuin valitsee pesänjakajan, joka on yleensä asianajaja. Konkurssia säätelee konkurssilaki (20.2.2004/120). Konkursiin voidaan asettaa luonollinen henkilö sekä yhteisö, säätiö ja muu oikeushenkilö (KonkL 13.1), joka ei kykene vastaamaan veloistaan.

Konkurssipesän saatavat voidaan jakaa velkojan konkurssisaataviin ja konkurssipesän velkoihin eli massavelkoihin. Konkurssisaatavia ovat kaikki sellaiset velalliset saamatta olevat saatavat, joita koskeva sitoumus tai muu oikeusperuste on syntynyt ennen konkurssin alkamista (KonkL 1:5). Konkurssisaatavan perusteena voi olla velkasuhde, vahingonkorvausvelvollisuus tai lakiin perustuva maksuvelvollisuus. Konkurssisaataviksi luetaan myös panttisaatavat. Pantin realisoinin jälkeen mahdollisesti jäljelle jäänyt saatava ei ole enää panttisaatava vaan vakuudeton konkurssisaatava. Verosaatavia ovat ne verovelat, joiden veron määrätymisperuste on syntynyt ennen konkurssia. Jako-osuutta konkurssipesästä saadakseen velkojan on valvottava saatavansa eli ilmoitettava pesänhoitajalle saatavansa kirjallisesti, jotta se voidaan ottaa huomioon pesän varojen jaossa (KonkL 12:6). Pesänhoitaja voi ottaa saatavan huomioon omasta aloitteesta, mikäli saatavan perusteesta tai määrästä ei ole epäselvyyttä (KonkL 12:8). Massavelat ovat konkurssipesän velkoja, mutta niitä ei lueta konkurssisaataviksi, koska ne ovat syntyneet konkurssin aloittamisen jälkeen. Vastuu massaveloista on konkurssipesällä (KonkL 16:2). Massavelkoja ovat konkurssipesästä päältäpäin maksettavat konkurssikustannukset sekä konkurssiaikana syntyneet vero-, vuokra-, ja muut velat jotka johtuvat konkurssihallinnon tekemistä sitoumuksista. Massavelkoja ei valvota konkurssissa vaan pesänhoitaja maksaa ne sitä mukaa, kun ne erääntyvät.

1.9.2 Saatava yrityksen saneerauksessa

Yrityssaneeraus on lakisääteinen menettely, jossa velallisen ennen saneerausmenettelyn alkamista syntyneiden velkojen maksuaikataulut ja maksettavat velkojen määrät voidaan määritellä uudelleen tuomioistuimen vahvistaman saneerausohjelman avulla. Saneerausohjelma yleensä tarkoittaa velkojalle saatavien osittaista menetystä. Yrityksen saneerausta säätelee laki yrityksen saneerauksesta (25.1.1993/47). Velkojien yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi asetetaan saneerausmenettelyssä selvittäjät hoitamaan selvitys- ja valvontatehtäviä (YrSanL 8 §). Selvittäjällä on ensisijainen vastuu saneerausohjelmaehdotuksen laatimisesta sekä menettelyyn liittyvien hallinnollisten tehtävien hoitamisesta. Yrityssaneerausten monimutkaisuuden vuoksi selvittäjiä voi olla useita, jolloin selvittäjät toimivat yhteistyössä. Tämän lisäksi varsin tavallista on asiantuntijoiden hyödyntäminen saneerausprosessissa.

Yrityssaneerausmenettelyn tavoitteena on maksuvaikeuksiin joutuneen velallisen yritystoiminnan tervehdyttäminen. Saneerausmenettelyn kohteena voi olla YrSanL 2.1 §:n

mukaan yksityinen elinkeinoharjoittaja, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö, osuuskunta, asunto-osakeyhtiö tai taloudellista toimintaa harjoittava yhdistys. Elinkeinoharjoittajalla tarkoitetaan laissa myös ammatin taikka maatilatalouden tai kalastuksen harjoittajaa. Elinkeinotoimintaa harjoittava luonnollinen henkilö voi tulla menettelyn piiriin, mikäli hänellä on kyseiseen elinkeinotoimintaan liittyviä taloudellisia vaikeuksia. Parhaiten yrityssaneeraus sopii yrityksille, joilla on hetkellisiä mutta ylitsepääsemättömiä taloudellisia vaikeuksia ja toiminta on mahdollista uudelleen järjestelyn kautta tervehtyttää.

Saneerausmenettelyn alkuvaiheessa selvitetään mikä on yrityksen velkojen todellinen määrä. Yrityksen velat jaetaan saneerauksessa saneerausvelkoihin, viimesijaisiin- ja menettelynaikaisiin velkoihin. Saneerausvelot ovat velkoja, jotka ovat syntyneet eneen saneerausmenettelyn vireilletulosta (YrSanL 3.1 §) Saneerausvelkoja pidetään myös ehdollisia ja epäselviä velkoja. Saneerausmenettelyn velkajärjestely kohdistuu vain saneerausvelkoihin. Tärkeä saneerausvelkojen alaryhmä on vakuusvelat (YrSanL 3.1 §), joista on suoritettava suoritus vakuuden arvon kattamasta velan määrästä kohtuullisen ajan kuluessa niin, että vähintään saatavan nykyarvo tulee turvatuksi. Saneerauksessa velallisen jako-osuuden tulee vastavat vähintään sitä määrää, joka hänelle kertyisi velallisen konkurssissa. Velkajärjestely ei siten saa johtaa huonompaan lopputulokseen kuin velallisen konkurssi. Viimesijaisilla saatavilla tarkoitetaan saatavia, jotka ovat saneerausmenettelyn ulkopuolella ja ovat oikeutettuja suoritukseen vasta sen jälkeen, kun muut velat on maksettu. Viimesijaisia saamisia ovat muun muassa sakot, uhkasakot, kielletystä kilpailunrajoituksesta tuomitut seuraamussakot ja veron maksun laiminlyönnistä johtuvat veronkorotukset. Menettelynaikaiset eli saneeraushakemuksen jälkeen syntyneet velat eivät kuulu saneerausohjelman piiriin, vaan ne on maksettava sitä mukaa kun ne erääntyvät (YrSanL 32 §)

1.9.3 Saatava yksityishenkilön velkajärjestelyssä

Velkajärjestelyllä tarkoitetaan tuomioistuimessa tapahtuvaa velallisen hakemaa menettelyä velkojen järjestämiseksi. Velkajärjestelyä voivat hakea aviopuolisot, yhteisvastuulliset kanssavelalliset sekä velallinen ja takaaja yhdessä (VJL 8 §). Velkajärjestely on perintää, jossa velallinen maksaa velkojaan maksuohjelman aikana maksuvaransa mukaisesti. Velkajärjestelyyn liittyvät toimenpiteet ja keinot, kuten velkasuhteisiin liittyvät muutokset, ratkaistaan tapauskohtaisesti. Velkajärjestelystä säädetään ensisijaisesti velkajärjestelylaissa (25.1.1993/57) ja toisijaisesti sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä hakemusasioiden käsittelystä (VJL 49.14 §).

Velkajärjestelyn edellytyksenä on, että velallinen on maksukyvytön pääasiassa ilman omaa syytään (VJL 9 §). Velallisen maksukyvyttömyys on VJL 3.1 §:n 2 kohdassa

määritetelty niin että velallinen muuten kuin tilapäisesti on kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä ja maksukyvyttömyys johtuu velkojen suuresta määrästä. Velkajärjestelyn esteet on luoteltu yksityiskohtaisesti ja täsmällisesti 10-kohtaisessa luottelossa VJL:n 10 §:ssä. Esteenä velkajärjestelylle voi olla ilmeisen kevytmielinen velkaantuminen, jonka perusteella voidaan asettaa lähtökohdat velallisen omalle harkinnalle velkaa ottaessa. Pitkäaikaisessa velkakierteessä olevien velkajärjestelyyn pääsyä on kuitenkin haluttu helpottaa säätämällä VJL 10 a §, jonka perusteella velkajärjestely voidaan kuitenkin myöntää mistä tahansa velkajärjestelyn esteestä huolimatta. Velkajärjestelyn aloittamisesta tekee päätöksen tuomioistuin, joka samalla asettaa selvittäjän, jonka tehtävänä on laatia muun muassa ehdotus maksuohjelmaksi. Velkajärjestelyn aloittaminen saa aikaan maksu-, perintä-, ja ulosmittauskiellon, eikä aiemmin aloitettuja toimenpiteitä saa jatkaa. Velkajärjestelyn aloittaminen ei kuitenkaan estä velkojaa perimästä velkaa takaajalta tai kolmannen antamasta vakuuden arvosta (VJL 14 §).

Velkajärjestelyn seurauksena velkoja voi menettää saatavansa osittain tai kokonaan. Velallisen velkaongelmien ratkaiseminen edellyttää, että samalla kerralla järjestellään velallisen kaikki velat. Velkajärjestelyn piiriin kuuluu kaikki ne velallisen velat, joiden peruste on syntyneen ennen velkajärjestelyn aloittamisesta tehtyä tuomioistuimen päätöstä. Velkajärjestelyn alkamisen jälkeen syntyneet velat eivät kuulu velkajärjestelyn piiriin ja ne on maksettava velasta sovittujen ehtojen mukaisesti.

1.9.4 Saatava ulosotossa

Ulosotolla tarkoitetaan yksittäisien maksamattoman saatavan perimistä insolvenssimenettelyn kautta. Muista insolvenssimenettelyistä poiketen ulosoton aloittaminen ei vaadi tuomioistuimen päätöstä, siitä että velallinen on maksukyvytön tai että häntä uhkaasi maksukyvyttömyys. Ulosotto voidaan käynnistää mikäli velallinen on maksuhaluton. Ulosotossa ei selvitetä velallisen velkoja kokonaisuudessaan, eikä kertymää jaeta kaikille veloille. Ulosotto toteutetaan siten, että velalliselle asetettu rahamääräinen maksuvelvoite ulosmitataan velkojalle kuuluvasta omaisuudesta velkojan saatavan suorittamiseksi. Ulosottoa säädellään ulosottokaassa (15.6.2007/705). Ulosoton hoitaa valtion ulosottolaitos, joka pakkototeuttaa sen oikeusseuraamuksen, johon tuomio tai muu ulosotoperuste oikeuttaa.

Velkoja jolla on saatavia velalliselta ei voi suoraan esim. luottoasiakirjan perustella hakea täytäntöönpanoa ulosotossa, vaan velkojan on ensiksi haettava velkomusasia tuomioistuimen tutkittavaksi nostamalla kanne velallista vastaan yleisessä tuomioistuimessa. Saatavan ulosmittauksen edellytyksenä on, että ulosotonhakijalla on pakko-toimen oikeusperuste eli ulosottoperuste. Mikäli näin on tuomioistuin antaa tuomion asiassa velkojan hyväksi ja ulosotto voi alkaa tuomioasiakirjan mukaisesti. Tuomioistuin

prosessia on perusteltu velallisen oikeussuojalla väärää vaatimuksia ja oikeudettomia pakokäytäntöjä kohtaan. Velalliselle asetettu maksuvelvoite on henkilökohtainen, jolloin velallinen on vastuussa siitä koko ulosmittauskelpoisella omaisuudellaan.

2 INSOLVENSSIOIKEUDELLISET ARTIKKELIT

2.1 *Pelko ohjaa velkojen maksuun*

Vuonna 2016 ilmestyneessä artikkelissa pohditaan suomalaisen perintäalan kehitystä ja mahdollisia tulevaisuuden skennarioita. Artikkelissa on haastateltu pitkään perintäalalla toiminutta Risto Suvialaa. Suviala on muun muassa julkaissut vuonna 2015 teoksen perinnän historiasta *Velkaorjuudesta hyvään perintätapaan* ja ollut taustalla vaikuttamassa Turun yliopiston *Credit management* – tutkinto-ohjelman kehittämisessä.

Suviala kauhistelee Suomen asiakastiedon rekistereissä olevien maksuhäiriöisten määrää – 370 000 henkilöä. Ihmisiä on paljon rekisterissä, vaikka suomalaiset ovat perusteiltaan rehellistä kansaa. Sen sijaan yrityksen maksuhäiriöt ovat olleet vähenemässä. Suviala toteaa perinnän perustuvan pitkälti pelkoon laillisista seuraamuksista. Yritysten kohdalla luottohäiriömerkinnät ovat kuin tukokset yrityksen “verisuonistossa” jotka voivat kasaantuessaan lopettaa koko toiminnan.

Koko perimistöiminna kenttä on muokkaantunut huomattavasti viimeisen 40 vuoden aikana. Perintätoimistojen liitto perustettiin vuonna 1981 parantamaan alan huonoa mainetta. “Perintätavat saattovat olla rankkoja ja kuka tahansa saattoi yrittää velkojen perintää – myös kyseenalaisin keinoin”, toteaa Suviala. Perintätoimistojen liitto laati ensimmäiset hyvän perimistavan säännöt, mitkä yhtenäistivät alan käytännöt. Liiton perustivat 6 perintätoimistoa – vuonna 2016 liittoon kuuluu 9 perintätoimistoa. Vaikka perintätoimistoja ei liitossa ole lukumääräisesti montaa, kattaa liittoon kuuluvien perintätoimistojen liikevaihto 85 prosenttia koko alan liikevaihdosta. Merkittävä uudistus on ollut, että vuodesta 1999 alalla toimiminen on ollut luvanvaraista Tämän ansiosta suhtautuminen velallisia kohtaan on muuttunut kunnioittavammaksi ja käytännöt vakiintuneet.

Trendi perintäalalla on ollut keskittyminen muutaman isomman kansainvälisen ja kotimaisen toimijan ympärille. Toimiluvat ovat noin 120:ssä ja trendi on laskeva. Tämän päivän kilpailusta Suviala toteaa kilpailun olevan rehellistä mutta kovaa, suorastaan raakaa. Suviala esittää kritiikin sekä julkishallinnon vaatimaa kilpailutusmenettelyä kohtaan, joka on sekä kunnille että tarjouksia tekeville yrityksille työläs, että kuntapuolelle perustettua Taitoa Kuntaperintää kohtaan. Taitoa Kuntaperinnän tavoitteena on ollut laskea perintäkustannuksia velallisille, mutta on lähinnä häirinnyt perintäalaa valtiollisena toimijana yksityisten seassa. Tulevaisuudessa Suviala uskoo alan keskittyvän entisestään ja mahdollisesti jokin perintätoimisto yhdistää toimintansa luottotietoja tarjoavan yrityksen kanssa, jolloin perintäala lähtisi laajenemaan uusille toimialoille.

2.2 *Pohjalta putkeen*

Outi Salovaaran artikkelissa käydään läpi Haminalaisen öljynjalostamon tarina alun ongelmista konkurssiin ja konkurssin pohjalta syntyneeseen uuteen menestyvään yritystoimintaan. L&T Recoil -yhtiö perustettiin vuonna 2006 jalostamaan ongelmajätteenksi luokiteltua jäteöljyä perusöljyksi. Sivutuotteena jalostamolta syntyi bitumia ja kaasuöljyä. Yrityksen liikeidea perustui jäteöljy raaka-aineen ja puhdistetun voiteluöljyn välisen hinnan eron hyödyntämiseen. Ongelmia kuitenkin syntyi kansainvälisen talouden notkahtaessa 2010-luvun alussa ja öljyn maailman markkinahinnan laskiessa huomattavasti vuoden 2015 aikana. Tämän lisäksi yrityksen toiminnan alkuvaiheessa odotukset yritykseen olivat yrityksen osaomistajan Kari-Matti Elon mukaan ylioptimisia, aikataulut venyivät vuosilla ja raaka-aineen saatavuuspula häiritsi toimintaa.

L&T Recoil päätyi konkurssiin keväällä 2014. Konkurssiin ajautuneessa yrityksessä oli osakkaita kaiken kaikkiaan 70, joukossa muun muassa vakuutusyhtiö Ilmarinen. Yrityksen toiminta jatkui kuitenkin uudella omistuspohjalla STR Tecoil-nimellä. Myös liikeidea säilyi vastaavana kuin edeltäneessä L&T Recoil -yrityksessä.

Perustamisen jälkeen STR Tecoil aloitti ryhtiliikkeen, yhtiö vakuutti markkinat tuotteidensa laadusta ja tehosti prosessejaan. Kiinteitä kuluja käännettiin muuttuviksi. Tecoil muun muassa hankki itselleen energia- ja vetylaitoksen Haminan Energialta ja oman öljytankkerin turvaamaan toimituksia. Näiden lisäksi raaka-aine pula oli helpottanut L&T Recoilin ajoista. Uusi yritys sai vetoapua siihen sijoittaneiden uusien omistajien avulla, joilla oli aikaisempia omistajia paremmat kontaktit suuriin puhdistetun voiteluöljyn ostajiin ja yrityksen laajentumisen kannalta tärkeään uuteen rahoitukseen. Tänä päivänä STR Tecoil toimii täydellä kapasiteetilla kun konkurssin kohdannut L&T Recoil toimi parhaimmillaankin vain 75 prosentin käyttöasteella toteaa molemmissa yrityksissä vaikuttanut Elo.

Artikkelin kautta ilmenee kuinka edes konkurssi ei ole lopullinen piste yritystoiminnassa. Konkurssi helposti mielletään lopullisena päätepisteenä, mutta se voi olla myös mahdollisuus uudelleen organisointiin ja uudelleen aloittamiseen. Konkurssia pitäisi pohtia jo yrityksen perustamisvaiheessa jakaen riskit heti niin laajalle, että yksittäisen omistajan koko henkilökohtainen varallisuus ei vaarannut konkurssissa, saati että omistaja ajautuisi tulevan toiminnan estävään "velkavankeuteen".

L&T Recoilin tapaus kertoo juuri konkurssin tuomasta uudesta mahdollisuudesta. L&T Recoilin konkurssissa jäljelle jäi paljon kiinteää omaisuutta hyödynnettäväksi uudessa yritystoiminnassa ja toimiva liikeidea. Vanhan yrityksen lopetettua toimintansa vanhan yrityksen perustajajäsen Elo keräsi uuden porukan kasaan, joilla oli paremmat kontaktit alalla ja hyödynsi L&T Recoilin tuomaa kokemusta operatiivisten toimintojen tehostamiseen. Vielä kun kansainvälisen talouden tilanne oli parempi kuin L&T Recoilin

aikana, niin uudesta liiketoiminnasta tuli nopeasti kannattavaa. Tappiot alkoivat muuttumaan voitoiksi.

2.3 *Avi: Osa perintätoimistoista rikkoo lakia toiminnassaan*

Helsingin Sanomien artikkelissa käydään läpi Etelä-Suomen aluehallintoviraston (AVI) esittämää toteamusta, että osa perintätoimistoista rikkoisivat lakia toiminnassaan. Avin mukaan perintätoimistot ovat syyllistyneet huonoon perintätapaan ja harhaanjohtavaan mainontaan uusien yritysasiakkaiden asiakashankinnan kohdalla. Tietyillä perintätoimistoilla on ollut tapana tarjota perintäpalveluitaan ilmaiseksi yrityksille ja kerätä toimintansa katteet velallisilta perittävinä perintäkuluina. Menetelmä on kuitenkin lainvastainen sillä velalliselta ei lain mukaan saa periä enempää kuluja kuin mitä perinnästä aiheutuu.

Artikkelin mukaan Helsingin Sanomat on löytänyt yli kymmenen perintäyhtiön verkkosivuilta harhaanjohtavana pidettävää mainontaa. Artikkelissa haastateltu Avin ylitar kastaja Vilppu Elovaara toteaa, että perintäyhtiö voi saada lainvastaisesta toiminnasta Avilta varoituksen, ja mikäli toiminta ei korjaannu varoituksen jälkeen, yritys voi menettää toimilupansa.

Artikkelissa ei suoraan kerrota onko kyseessä pienet vai isot perintätoimistot, jotka menettevät keskustelua herättävällä tavalla. Kilpailu on alalla koventunut uusien kansainvälisten perintätoimistoketjujen aloitettua toimintansa Suomessa viimeisen vuosikymmenen aikana, mikä osaltaan varmasti selittää että tiukummassa kilpailussa olevat perintätoimistot ovat alkaneet toimimaan vähintäänkin lain harmaalla alueella. Peruseriaatteena voidaan kuitenkin pitää, että perintätoimistojen tulos muodostuu yritysasiakkailta perittävästä perintäpalvelumaksuista – ei velalliselta perittävästä velankäsittelykuluista. Muutamien perintätoimistojen käyttämä menetelmä on lainvastainen ja moraalisesti arveluttava, sillä korkeat käsittelykulut voivat johtaa vielä hoidettavissa olevan perittävän summan nousemiseen tasolle, joka on velalliselle mahdoton hoitaa. Velallisen “kaatuminen” velkoihinsa aiheuttaa taloudellisia tappioita hänelle lainanneille, lisäksi voi aiheutua sosiaalisia ongelmia niin velalliselle kuin hänen läheisilleen.

2.4 *Konkurssi on miljoonan alku*

Taru Taipaleen artikkelissa käydään läpi konkurssin tai yrityssaneerauksen tehneiden yrittäjien tarinoita. Konkurssia ja yrityssaneerausta pidetään häpeällisenä, johon ajautumista pidetään leimana epäonnistumisesta. Yritykset vältelevät saneerausta ja ajautuvat

lopulta konkurssiin. Tämä aiheuttaa suomalaiselle yhteiskunnalla menetettyjä mahdollisuuksia ja pahimmassa tapauksessa ajavat yrittäjiä velkavankeuteen, jolloin konkurssin tehneen yrityksen lisäksi menetetään yrittäjän osaaminen yhteiskunnan käytöstä.

Konkurssia pidetään häpeällisenä ja siitä ei välitetä puhua lähipiirin ulkopuolelle. Suomessa jätetään vuosittain 2000 – 4000 konkurssihakemusta. Määrä on huomattavasti suurempi kuin yrityssaneerausten määrä, joita on noin 300 vuodessa. Artikkelit tuo esille syitä mistä konkurssien kymmenkertainen määrä suhteessa yrityssaneerauksiin johtuu.

Merkittävänä syynä on häpeän pelko, joka estää yrittäjää tarttumasta yritystä pelastaviin toimenpiteisiin ennen kuin on liian myöhäistä. Artikkelissa todetaan että yrityssaneerausta pidetään yhtä häpeällisenä kuin konkurssia. Tämän vuoksi yrityssaneeraukseen ei tartuta ja lopulta ajaututaan konkurssiin. Artikkelissa on haastateltu nimettömästi miesyrittäjää, jonka yritys on yrityssaneerauksessa. Hän toteaa, että ”ympäristölle oli shokki kun haimme saneerausohjelmaan”. Ohjelma on kuitenkin auttanut ja pelastanut suurimmilta murheilta. Saneeraus on myös tuottanut tulosta ja yrittäjä uskoo yrityksen nousevan vielä entiselleen.

Nykyinen yrityssaneerauslaki on peräisin vuodelta 1993, jolloin Suomessa oli lama-aika. Lainsäätäjät halusivat tarjota yrityksille mahdollisuuden saneerausmenettelyn kautta selvitä taloudellisista vaikeuksista, mikäli toiminta muuten oli jatkamiskelpoista. Artikkelissa tuodaan esille Suomen Yrittäjien mielipide, että lakia tulisi kehittää jotta yhä useampi yritys päätyisi saneerausohjelmaan konkurssin sijaan. Lainsäädännön kehittäminen tältä osin ei kuitenkaan välttämättä lisää saneerauksia, koska tuomioistuimien joutuu hylkäämään useita saneeraushakemuksia yritysten hakiessa saneeraukseen liian myöhään –tilanteessa jossa ei ole enää mitään pelastettavaa. Toinen merkittävä syy saneeraushakemusten hylkäämiselle on hakemusten tehneiden yritysten pieni koko, jolloin saneerauksessa ei voida tehdä juuri muuta kuin leikata velkoja. ”Saneerauksen pitäisi olla sitä, että saneerataan toimintaa – ei vain sitä, että leikataan velkoja”, toteaa apulaisjohtaja Leena Linnainmaa Keskuskauppakamarista.

Meidän tulisi alkaa ymmärtää, että yrittäminen on inhimillistä ja että kaikkea inhimillistä voi kohdata kriisi”, toteaa Yritysfakta Oy:n yritysjohtajan konsultti Antti Tusa. Konsultointiyritys Yritysfakta Oy neuvoa taloudellisissa vaikeuksissa olevia yrityksiä. Tusan mukaan Suomeen tulisi ottaa käyttöön niin kutsuttu kevytsaneeraus, jossa yrityksille annettaisiin rauhoitusajaksi, jolloin viivästyskorot eivät juoksisi. Ajatus on mielenkiintoinen, sillä kevytsaneeraukseen ei välttämättä liitettäisi samanlaista häpeän tunnetta kuin yrityssaneeraukseen, jolloin yrityksen pelastusoperaatiot lähtisivät liikkeelle aikaisemmin.

Suomen Yrittäjien johtaja Rauno Vanhanen tuo esille velkavankeuden problematiikkaa yrittäjyyden kannalta. Pelkästään jo velkavankeuden pelkoo ehkäisee ihmisten lähtöä yrittäjiksi. Vanhanen ehdottaa Suomeen otettavaksi käyttöön Yhdysvalloissa käytössä

olevaa henkilökohtaisen konkurssin mallin. Tämän päivän lainsäädännöllä yrittäjä voi joutua konkurssin myötä vuosien velkavankeuteen henkilökohtaisen velkavastuun kautta. Tämän seurauksena yrittäjä ei voi aloittaa enää uutta yritystoimintaa, koska hän on velkajärjestelyssä. Henkilökohtaisen konkurssin malli on kuitenkin ollut harkinnassa oikeusministeriössä ja se on hylätty. Vanhasen mukaan lainsäädäntömuutos kuitenkin antaisi viestin siitä, että konkurssia pidetään normaalina markkinatalouteen kuuluvana ilmiönä. “Uskon, että tällä voitaisiin vaikuttaa suomalaisten asenteisiin yrittäjyyttä kohtaan. Että viesti olisi: kun lähdet yrittämään ja epäonnistut, siinä menee omaisuus muttei tulevaisuus.”

2.5 *Vippaaja haastaa pankit*

Marko Erolan artikkelissa (2016) käsitellään piensijoittajien uutta sijoituskohdetta vertaislainoja. Vertaislainojen kautta yksityishenkilöt voivat lainata toisilleen kulutusluottoja vertaislainavälittäjän nettiportaalissa. Artikkelissa on haastateltu Vaasalaista Ingmar Ehärsiä, joka on aloittanut vertaislainasijoittamisen vuonna 2011. Ehärs näkee vertaislainat riskisenä sijoituskohteena, mutta sijoitukset pystyy hajauttamaan palvelun kautta kymmeneen ellei jopa satoihin eri vertaislainoihin, jolloin yksittäisen lainan tuoma riski kokonaisuuteen pysyy kohtuullisella tasolla. Vertaislainoista saa myös riskiä kompensoivan korvauksen korkeana korkotuottona.

Vertaislainaaminen on varsin nuori sijoitusmuoto. Suomessa vertaislainatoimintaa on ollut 2010-luvun alkupuolelta, jonka aikana Suomessa on välitetty vertaislainoja yli sadalla miljoonalla eurolla. Summat ovat kuitenkin vielä pieniä verrattuna pankkien myöntämiin lainamääriin. Vertaislainaamistoimialan tulevaisuuden mahdollisuuksiin uskoo myös pääomasijoitusyhtiöt. Taaleritehdas osti 38 prosentin osuuden vertaislainaaja Fellow Finance:stä. Samoihin aikoihin myös toinen pääomasijoitusyhtiö Front osti enemmistön Vertaislaina Oy:stä.

Vertaislainatoiminta on kehittynyt nopeasti ja on kansainvälistymässä. Nykyään Fellow Finance on avannut palvelunsa myös Euroopan ja Japanin sijoittajille. Alalla on monia isoja kansainvälisiä toimijoita, kuten virolainen Bondora joka markkinoi Suomessa hankkiakseen suomalaisia asiakkaita ja sijoittajia. Kansainvälisesti joukkolainaaminen yrityksille on yksityisillehenkilöille lainaamista isompi markkina. Suomessa on muutamia yrityksille lainaavia vertaislainayrityksiä. Yritykset ovat kuitenkin monimutkaisempia ja vaatii enemmän aikaa ja vaivaa luottoluokitaa yritykset verrattuna yksityishenkilöihin, kertoo yrityksille vertaislainaava Varaus Oy:n toimitusjohtaja Olli Tannerkoski.

Vertaislainaamien on vielä niin uusi toimiala, että yksityiskohtaista vertaislainatoimintaa koskevaa sääntelyä ei ole Suomessa säädetty. Laki ei edes tunne vertaislainoja. Vi-

ranomaiset ovat vetäneet rajaa pikavippi- ja vertaislainayhtiöiden välille kuluttajasuojalakiin tukeutuen. Kilpailu- ja kuluttajaviraston linjauksen mukaan välittäjä ei saa päättää lainansaajia ja lainaehtoja, vaikka hoitaakin erinäisiä tehtäviä osapuolten välillä. Mikäli välittäjällä on tosiasiassa määräysvaltaa, se on kuluttajasuojalaissa tarkoitettu luotonantaja. Näin kävi esimerkiksi Ruotsalaisen Trustbuddy:n kohdalla – korkein hallinto-oikeus katsoi Trustbuddyn olevan luotonantaja eikä välittäjä, jolloin yhtiö ei voinut veloittaa luottokustannuksina enempää kuin korkokattosäännös sallii kuluttajansuojalaissa. Oikeusministeriössä on valmisteltu lakia, joka velvoittaisi vertaislainojen välittäjät rekisteröitymään Etelä-Suomen aluehallintoviraston (AVI) luotonantajarekisteriin. Tämä on kuitenkin herättänyt kritiikkiä. Vertaislainavälittäjä Fixura Oy:n toimitusjohtaja Mirja Palolan mukaan Avisa ei ole tarpeeksi asiantuntemusta ja se huolehtii luotonottajista. Palola toivoo vertaislainavälittäjien pääsevän joukkorahoituslain piiriin, jolloin laista tulisi myös sijoittajan suoja ja yritykset olisivat Finanssivalvonnan valvonnassa. Artikkelin julkaisemisen jälkeen valtionvarainministeriön valmisteleva joukkorahoituslaki on tullut voimaan 25.8.2016.

2.6 *Lupa painaa rahaa*

Matti Kankareen artikkeli (2016) käsittelee tuoreeltaan voimaantullutta joukkorahoituslakia. Lain tarkoituksena on parantaa yritysten mahdollisuuksia hankkia suoraan tavallisilta kansalaisilta rahaa yrityksen toimintaan. Finanssivalvonnan markkinavalvojan Maria Rekolan mukaan joukkorahoituksen saajan ei tarvitse julkaista Finanssivalvonnan antiesitettä, jos tarkoitus on kerätä rahaa alle viisi miljoonaa euroa 12 kuukaudessa ja mikäli yritys käyttää rahan keräämiseen joukkorahoituksen välittäjää tai sijoituspalveluyritystä. Tämä osaltaan helpottaa käytäntöjä aikaisempaan. Uudessa laissa tarkoitetaan nimenomana rahan keräämistä välittäjän kautta. Mikäli yritys kerää rahaa itsenäisesti suoraan sijoittajilta pätevät edelleenkin arvopaperimarkkinalain säädökset. Laki myös täsmentää joukkorahoituksen välittäjien toimintaa siltä osin, mitä joukkorahoituksen markkinoinnissa pitää kertoa ja kieltää samalla harhaanjohtavan ja väärin tietojen jakamisen.

Artikkelissa pohditaan muutaman esimerkin kautta ylioptimistisen tiedon antamista yrityksen liiketoiminnan taloudellisesta tilanteesta. Artikkelissa verrataan torniolaisen pienpanimon Sangenin antiesitettä tamperelaisen Pyynikin panimon antiesitteen tietoihin. Sangenin antiesitteen tuottoluvuissa annetaan artikkelin mukaan poikkeuksellisen optimistinen kuva tulevaisuudesta verrattaessa tunnuslukuja vakiintuneiden suurimpien pienpanimoiden tunnuslukuihin. Tamperelaisella Pyynikin panimolla sen sijaan on huomattavasti maltillisemmat tulostavoitteet. Finanssivalvonnan Maria Rekola korostaa, että joukkorahoitukseen pätevät pitkälti samat yleiset säännöt kuin muihin anteihin, valvonta

tosin suoritetaan jälkikäteen. Finanssivalvonnan tehtävä on valvoa joukkorahoituksen osalta, että ennusteet joita esitetään perustuvat johonkin faktaan. Eri asia sen sijaan on saavuttaako yritys esittämänsä tavoitteet ja ennusteet. Yritysjohdon tulee huomioida ympäröivä maailma ja yhtiön liiketoimintaympäristö ennusteita tehdessään Rekola jatkaa.

Uusi joukkorahoituslaki tuo lisämahdollisuuden varainhankintaan Suomessa. Muutoksessa on kuitenkin syytä suhtautua varauksella yritysten antamiin tulevaisuuden kuviin. Laki velvoittaa yritykset puhumaan totta varainhankinnassaan, mutta valvointa ei kuitenkaan ole mitenkään samalla tasolla kuin säädelyillä osakemarkkinoilla. Moni pieni ja keskisuuri yritys voi yrittää onneansa joukkorahoituksen kautta saatuaan ensin rukkaset paikalliselta pankinjohtajalta. Aika tuo ja näyttää miten joukkorahoituksen kanssa käy, kun toiminta kohtaa ensimmäisen kunnan taantuman – mitä se ei ole vielä kokenut. Joukkorahoitustoiminta on alkanut 2010-luvun alussa, jolloin oltiin jo toipumassa Subprime-pankkikriisin notkahduksesta.

2.7 Työ oli viedä sokealta asunnon alta

Elämän monimuotoisuuden ja toisaalta lainsäädännön mustavalkoisuuden johdosta voi syntyä tilanteita jolloin on vaikea ymmärtää lainsäädännön oikeudenmukaisuutta. Maija Aallon artikkelissa kerrotaan Anneli Iltasen tarina ongelmista, joita hän kohtasi sokeana vaikeasti velkaantuneena ihmisenä ottaessaan työtä vastaan.

Iltanen on kahden lapsen yksinhuoltaja äiti. Ongelmat hänellä alkoivat kun yliopistopintojen loppupuolella hänen näkönsä alkoi yllättäin heikkenemään. Kotona oli myös ongelmia ja lopulta Iltanen erosi puolisostaan turvakodin tuella ja jäi työkyvyttömyyseläkkeelle hoitaen samalla kahta pientä lastaan. Velkaa oli alkanut kertymään tämän kaiken seurauksena. Iltasen työkyvyttömyyseläke ei ollut suuri, mutta siitä ei velkaa peritty. Lasten kasvettua Iltanen mietti, että elämällä pitäisi olla muukin tarkoitus kuin kotona oleminen, vaikka huono näkö oli jo muuttunut täydeksi sokeudeksi. Lopulta Iltanen päätti täydentää vanhoja hierojan opintojaan ja päätyi mieleiseen työtehtävään. Töihin menosta seurasi, että Iltasella jäi aiempaa vähemmän rahaa käyttöönsä. Yhteiskunnan maksamat tuet kuten asumistuki pienenevät. Samalla alkoi velan ulosotto palkasta. Pian Iltanen sai huomata että yhteiskunnan tukijärjestelmät yhdistettynä velkaantuneisuuteen ja haluun tehdä töitä eivät toimineet yhteen.

Laki määrää, että ulosotossa olevalle jää suojaosuutena 22,69e elämiseen päivää kohti. Summaan vaikutti, että toinen lapsista oli vielä alaikäinen jolloin suojaosuus oli noin 900e kuukaudessa. Iltasen mukaan suurin ongelma lainsäädännössä oli, että suojaosuus on kaikille sama, siinä ei oteta millään tavalla huomioon ihmisen terveyden tilaa. Sokealle monet perusterveelle ihmiselle mahdolliset tavat säästää ovat mahdottomia. Sokea ei voi

kulkea tarjousten perässä, pyöräillä töihin tai päästä leipäjonoon toiselle puolelle kaupunkia ilman taksia. Iltanen pyysi perinnän kohtuullistamista ja anoi toimeentulotukea. Perintää ei kohtuullistettu mutta toimeentulotukea hän kuitenkin välillä sai. Toisinaan toimeentulotuki jäi saamatta, kun Iltanen oli saanut lainaa tutuista tililleen mutta maksanut velat takaisin käteisenä – verkkopankin käyttö on haaste sokealle.

Kahden pestin välissä Iltasella jäi myös vuokra maksamatta, mutta ulosottoon ei katkoa tullut. Iltanen alkoi olla huolissaan vuokravelan kertyessä ja pelkäsi häättöä. Lopulta sukulaisten ja hyväntekeväisyysjärjestön tuella Iltanen sai vuokratähtinsä maksettua ja sai pitää vuokra-asuntonsa. Kaiken kokemansa jälkeen Iltanen on kuitenkin toiveikas tulevaisuuden suhteen eikä kadu tekemäänsä päätöstä palata työelämään. “Kaikki ihmiset haluavat kokea itsensä tarpeelliseksi. Olla hyödyksi, olla tarpeellinen osa yhteisöä”, Iltanen toteaa.

2.8 *Melkein joka kymmenes suomalainen on ulosotossa – Talouden käänne parempaan ei näy vielä*

Vesa Sundqvistin (2017) artikkelissa kerrotaan, että ulosotossa olevien henkilöiden määrä on ollut jatkuvassa kasvussa vuodesta 2008 alkaneen taantuman jälkeen. Ulosottoon ajaututaan monien eri syiden johdosta, esimerkiksi sairastuminen, avioero ja muut elämää äkilliset muuttavat seikat voivat saada talouden sekaisin.

Ulosottoasioita hoitavan valtakunnanvoudin viraston mukaan viime vuoden vaihteessa perittiin ulosoton kautta 496 492 ihmisen velkoja. Määrä on suurempi edellisvuoteen (2016) verrattuna 2,3 prosentilla. Kasvua vuoteen 2008 on runsaat 40 000 velallista. Viimeisen kymmenen vuoden ajan vuodenvaihteessa ulosotossa olevien velallisten määrä on ollut aina yli 450 000 velallista. Ulosotossa olevista velallisista on 90 prosenttia luonnollisia henkilöitä ja loput 10 prosenttia ovat oikeushenkilöitä. Mikäli oikeushenkilöt huomioidaan niin ulosotossa olevien määrä nousee 550 000 ulosottovelalliseen. Rahamäärällisesti ulosotossa on yli 3 miljardia euroa.

Valtakunnanvoudi Juhani Toukola mukaan pitkä vuodesta 2008 alkanut huono talouskehitys näkyy ulosottotilastoissa ja lähiaikoina koettu talouden elpyminen näkyy tilastoissa viiveellä. Toukolan mukaan ulosoton asiamäärä korreloi pitkälti työttömyyslukuihin ja varsinkin pitkäaikaistyöttömyyteen. Vaikka ulosotossa on lukumäärällisesti hurja määrä velallisia niin perittävät summat velallista kohti ovat kuitenkin pieniä. 40 prosentilla velallisista perittävää on alle tuhat euroa ja peräti 75 prosentilla alle 10 000 euroa. Vain kuudella prosentilla velallisista on ulosotossa yli 50 000 euron velka.

Toukolan mukaan elämän äkillisten muutosten lisäksi ihmisiä ajaa ulosottoon myös yhteiskunnalliset tekijät, kuten luotto- ja kulutusyhteiskunnan kehittyminen. Nykyään

hankintoja – pieniäkin, rahoitetaan yhä suuremmassa määrin kulutusluotoilla. Kulutusluottoja myös markkinoidaan aggressiivisesti, joka osaltaan lisää niiden käyttöä.

Monesti uskotaan, että perintään mennyttä saatavaa ei saa koskaan takaisin. Tilastojen valossa tilanne ei kuitenkaan ole näin synkkä. Vaikka ulosoton määrä on kasvanut, on myös perinnän tehokkuus ollut jatkuvassa kasvussa aina viime vuonna tapahtuneeseen taantumiseen asti. Varmimmin ulosoton kautta saadaan perittyä pienimmät saatavat. Kymmenen vuotta sitten saatiin perittyä noin 40 prosenttia saatavista, kun vuodesta 2012 alkaen perintäprosentit ovat olleet vuosittain jo yli 50 prosenttia. Ulosoton kautta ei koskaan saada kaikkea perityksi takaisin ja velallisen oma aktiivisuuskin vaikuttaa velan vanhentumiseen. Osa veloista jää myös perimättä yksinkertaisesti siitä syystä, että ei löydy ulosmittauskelpoista tuloa tai varallisuutta missään vaiheessa Toukola toteaa. Ulosottoviranomaisilla ei ole tiedossa kuinka paljon velkoja lopulta jää perimättä vanhentumisen takia.

2.9 Romahtaako ulosoton tulos

Turun Sanomien lukijoilta palstalla julkaistiin Suomen Kihlakunnanulosottomiesten yhdistyksen puheenjohtajan Harri Lepolahden kirjoitus (2016), jossa hän otti kantaa ulosoton tehokkuuteen tulevaisuudessa. Pudotusta ulosoton perimistulokseen on arvioitu tulevan 150 miljoona euroa. Tämä on Suomen kannalta perin onnetonta, jos perimistulos kehittyy kuten toiminnasta vastaava vatakunnanvoudinvirasto ennakoi, kirjoittaa Lepola. Lepola on tiedustellut syytä oikeusministeriöstä 150 miljoonan pudotukselle, mutta ei ole sitä saanut. 150 miljoonan ennustettu pudotus näkyy myös oikeusministeriön ja ulosottolaitoksen tulossopimuksessa vuosille 2016 – 2019, johon pudotus on myös kirjattu.

Lepola kritisoi valtakunnavoudin virastoa ja oikeusministeriötä lukujen leväperäisyydestä toteamalla, että talouden suunnittelun pohjaksi laitettujen lukujen pitäisi jollain tavalla olla realistisia ja poikeamien perusteltuja. Ulosottolaitoksen arvioituilla tilityksillä valtioille, vuositasolla noin 450 miljoonaa euroa, on kuitenkin jonkinlainen vaikutus myös valtion budjettiin.

Ulosotto on tahkonnut huipputulosta vuodesta toiseen. Tulostavoitteet on saavutettu ja välillä jopa ylitetty. Selittävinä tekijöinä hyviin tuloksiin on ollut tiedonsaannin parantumien ja henkilöstön kyky tehdä huipputulosta nykyjärjestelmässä, joka on koettu kannustavaksi ja motivoivaksi vähenevistä resursseista huolimatta. Lepolahden mukaan syynä nyt ennakoidulle tulospudotukselle on todennäköisesti rakenneuudistus. Valtakunnan virasto on todennut, että perimistulos voi uudistuksen seurauksena laskea ja virasto on ehkä arvioinut tulevaisuuden tuloksen varmuuden vuoksi alakanttiin, jotta pudotus ei näyttäisi niin pahalta, kirjoittaa Lepolahti. Mikäli rakenneuudistus liittyy perimistuloksen ennakoituun kehitykseen, niin hanke on välittömästi pysäytettävä ja arvioitava uudelleen. Kukaan

järkevä päättäjä ei voi hyväksyä veronmaksajille ja ulosoton hakijoille näin kalliiksi käyvää hanketta. Tavoitetuilla säästöillä tavoitettaisiin vain kuudesosa siitä aiheutuvista menetyksistä, kirjoittaa Lepolahti.

2.10 Ulosoton tuloksen arviointi haastavaa

Vastineena Harri Lepomäen mielipidekirjoitukselle kirjoittavat Turun Sanomien Luki-joilta palstalle myös Hallitusneuvos Merja Muilu Oikeusministeriöstä ja Valtakunnan-
vuoti Juhani Toukola Valtakunnan virastosta. Vastineen mukaan Harri Lepomäen tulkinta ulosottotoimen rakenneuudistuksen mahdollisesta vaikutusta tulokseen on virheelinen.

Eri vuosien tulostavoitteita vertailtaessa on havaittavissa, että eri kaudella 2016 – 2019 ei arvioida tapahtuvan merkittävää muutosta. Tulostavoitteet ovat säännönmukaisesti olleet selvästi toteutuneita tuloksia alemmat. Tämä on seurausta siitä, että ulosottovirastojen perimistulos riippuu pääasiassa kolmesta tekijästä; 1) velallisen maksukyky, 2) ulosoton tehokkuus sekä 3) vireille tulleiden ulosottoasioiden määrä ja laatu. Ulosoton tuloksen arvioiminen on myös hankalaa koska kaikki asiaan vaikuttavat tekijät eivät riipu ulosoton omasta toiminnasta ja muutokset saattavat olla nopeita, Muilu ja Toukola kirjoittavat vastineessaan.

Muilu ja Toukola korostavat vielä että laadittessa tulossopimusta 2016 – 2019 harmaantalouden lisärahoitus ei ollut varmistunut. Lisärahoituksella on oleellinen merkitys toiminnan laajuuteen ja sitä kautta perimistulokseen. Ulosoton rakenneuudistuksen ei arvioida laskevan vaan sen arvioidaan parantavan ulosoton perimistulosta. Uudistus perustuu oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan, ja sillä pyritään tehostamaan ulosoton taloudellisuutta ja tuottavuutta huomioiden valtiontalouden tiukka määrärahatilanne asianosaisten oikeusturvaa vaarantamatta. On toki realistista ajatella, että suuren kokonaisuudistuksen valmistelu haittaa perintää tilapäisesti.

LÄHTEET

- Aalto, M. 2015. *Työ oli viedä sokealta asunon alta*. Sanoma arkisto. < <https://yritysarkisto-sanoma-fi.ezproxy.utu.fi/article/HSMS20151105SUO1UUT100011/SFNJU1RTRVNfPj0xOTkwMDEwMV9fXzFfVHnDtIBvbGkgdmlZMOKIHNva2VhbHRhIGFzdW5ub24gYWx0YV8tUFZN> > haettu 14.12.2017
- Erola, M. 2016. *Vippaaja haastaa pankit*. Talentum lehtiarkisto. < <http://lehtiarkisto.talentum.com.ezproxy.utu.fi/lehtiarkisto/search/show?eid=2921617> > haettu 14.12.2017
- Helsingin Sanomat 2013. *Avi: Osa perintoimistoista rikkoo lakia toiminnassaan*. Sanoma arkisto. < <https://yritysarkisto-sanoma-fi.ezproxy.utu.fi/article/SS3DC1AM/SFNJU1RTRVNfMjAxM19fXzFfcGVyaW50w6RfLVBWTQ> > haettu 13.12.2017.
- Kankare, M. 2016. *Lupa painaa rahaa*. Talentum lehtiarkisto. < <http://lehtiarkisto.talentum.com.ezproxy.utu.fi/lehtiarkisto/search/show?eid=2981288> > haettu 14.12.2017
- Lepolahti, H. 2016. *Romahtaako ulosoton tulos?* Turun Sanomien verkkosivusto. < <http://www.ts.fi/mielipiteet/lukijoilta/857774/Romahtaako+ulosoton+tulos> > haettu 15.12.2017
- Muilu, M. & Toukola, J. 2016. *Ulosoton tuloksen arviointi haastavaa*. Turun Sanomien verkkosivusto. < <http://www.ts.fi/mielipiteet/lukijoilta/858516/Ulosoton+tuloksen+arviointi+haastavaa> > haettu 15.12.2017.
- Pöysä, E. 2016. *Pelko ohjaa velkojen maksuun*. Talentum lehtiarkisto. < <http://lehtiarkisto.talentum.com.ezproxy.utu.fi/lehtiarkisto/search/show?eid=2923408> > haettu 12.12.2017.
- Salovaara, O. 2017. *Pohjalta putkeen*. Talentum lehtiarkisto. < <http://lehtiarkisto.talentum.com.ezproxy.utu.fi/lehtiarkisto/search/show?eid=200532704> > haettu 12.12.2017.
- Sundqvist, V. 2017. *Melkein joka kymmenes suomalainen on ulosotossa – Talouden käänne parempaan ei näy vielä*. Yle verkkouutiset. < <https://yle.fi/uutiset/3-9754346> > haettu 15.12.2017
- Taipale, T. 2016. *Konkurssi on miljoonan alku*. Talentum lehtiarkisto. < <http://lehtiarkisto.talentum.com.ezproxy.utu.fi/lehtiarkisto/search/show?eid=877790> > haettu 13.12.2017